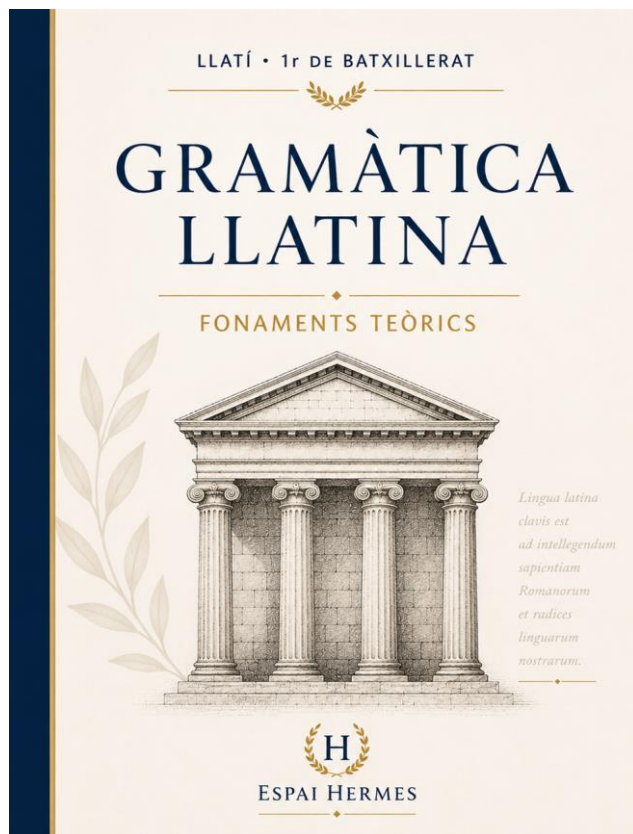

LLATÍ 1r BATXILLERAT

Fonaments teòrics

La gramàtica és una de les eines fonamentals per comprendre i traduir els textos llatins. Aquest dossier recull de manera clara i ordenada els principals continguts morfològics i sintàctics que treballarem al llarg del curs.

Hi trobaràs l'estudi de les declinacions, els adjectius, els pronoms, les formes verbals i les estructures sintàctiques més habituals de la llengua llatina. L'objectiu és que aprenguis a identificar les funcions de les paraules dins l'oració i a interpretar correctament les relacions que s'estableixen entre elles.

El domini d'aquests continguts et permetrà analitzar amb seguretat els textos llatins, millorar les teves traduccions i comprendre amb més profunditat la llengua i la cultura de Roma.

<https://espaihermes.com>

ISBN: 978-84-09-76230-9

CONTINGUT

PRESENTACIÓ	5
INTRODUCCIÓ A LA LLENGUA LLATINA	6
L'ALFABET LLATÍ.....	6
LA PRONUNCIACIÓ	6
<i>Les consonants.....</i>	6
<i>Els dígrafs</i>	6
<i>Els diftongs</i>	7
<i>Vocal llarga i vocal breu</i>	7
<i>L'accentuació.....</i>	7
<i>Paraules de dues síl·labes.....</i>	7
<i>Paraules de tres o més síl·labes</i>	7
FES LES ACTIVITATS.....	7
LA LLENGUA FLEXIVA.....	8
<i>La flexió i la formació de les paraules.....</i>	8
<i>Les paraules variables</i>	8
<i>La flexió nominal.....</i>	8
<i>La flexió verbal.....</i>	9
<i>Les paraules invariables</i>	9
LES DESINÈNCIES I LA FUNCIÓ SINTÀCTICA.....	9
L'ORDRE DE LES PARAULES	10
EL LLATÍ I EL CATALÀ.....	11
FES LES ACTIVITATS.....	11
L'ÚS DEL DICIONARI	12
<i>Els casos</i>	12
IN MEMORIAM MANET	12
FES LES ACTIVITATS	13
LES DECLINACIONS.....	14
QUÈ SIGNIFICA DECLINAR?	14
<i>Com obtenim el tema.....</i>	14
IN MEMORIAM MANET	15
FES LES ACTIVITATS.....	15
MORFOLOGIA NOMINAL	16
LA PRIMERA DECLINACIÓ.....	16
<i>Els casos de la primera declinació</i>	16
<i>Truc per aprendre les terminacions.....</i>	16
<i>Algunes particularitats de la primera declinació</i>	16
FES LES ACTIVITATS	17
LA MORFOLOGIA VERBAL	18
ELS VERBS	18
<i>Les tres formes de l'enunciació verbal</i>	18
LES CONJUGACIONS	18
<i>La tercera conjugació mixta</i>	19
ELS TEMES VERBALS	19
<i>El tema de present</i>	19

<i>El tema de perfet</i>	20
<i>El tema de supí</i>	20
VERBS TRANSITIVS I INTRANSITIVS	21
<i>Verbs transitius</i>	21
<i>Verbs intransitius</i>	21
ARREL, TEMA, MORFEMA TEMPORAL I DESINÈNCIA.....	21
<i>L'arrel</i>	21
<i>El tema</i>	21
<i>El morfema temporal</i>	21
<i>La desinència personal</i>	22
<i>Anàlisi morfològica completa d'algunes formes</i>	22
<i>Procediment per reconèixer un verb</i>	22
IN MEMORIA MANET	23
FES LES ACTIVITATS	23
APROXIMACIÓ A LA VEU PASSIVA I ALS VERBS DEPONENTS	24
LA VEU ACTIVA I LA VEU PASSIVA	24
<i>El tema de supí i la veu passiva</i>	24
<i>Els verbs deponents</i>	24
<i>L'enunciació dels verbs deponents</i>	25
IN MEMORIA MANET	25
EL PRESENT D'INDICATIU DE LA VEU ACTIVA.....	26
FORMACIÓ DEL PRESENT D'INDICATIU.....	26
<i>Models del present d'indicatiu actiu</i>	26
<i>Particularitats de cada conjugació</i>	26
COM ES CONJUGA UN VERB REGULAR EN PRESENT	28
EL VERB SUM	28
FES LES ACTIVITATS	28
<i>Els compostos del verb sum</i>	29
<i>Principals compostos</i>	29
EL VERB POSSUM.....	29
<i>Present d'indicatiu</i>	29
<i>Comparació amb el verb sum</i>	30
FES LES ACTIVITATS	30
L'ANÀLISI I LA TRADUCCIÓ	31
IN MEMORIA MANET:	31
FES LES ACTIVITATS	31
LA SEGONA DECLINACIÓ.....	32
COM RECONÈIXER LA 2A DECLINACIÓ?.....	32
<i>Característiques generals</i>	32
<i>Desinències bàsiques</i>	32
TAULA COMPARATIVA	32
<i>Les regles bàsiques per identificar substantius de la 2n declinació</i>	33
<i>Per identificar les paraules de la segona declinació</i>	33
IN MEMORIA MANET	33
FES LES ACTIVITATS	33
ELS ADJECTIVS DE 1A CLASSE	34

ELS GRANS GRUPS D'ADJECTIUS	34
<i>Com s'anuncien els adjectius en el diccionari</i>	34
ELS ADJECTIUS DE LA 1 I 2 DECLINACIÓ (2-1-2)	34
<i>Què són els adjectius de la primera classe?</i>	34
<i>Per què s'anomenen adjectius 2-1-2?</i>	34
<i>Com s'enuncien?</i>	34
<i>Concordança de l'adjectiu</i>	35
<i>Particularitats dels adjectius en -er</i>	35
IN MEMORIA MANET	35
FES LES ACTIVITATS	35
LES CONSTRUCCIONS BÀSIQUES DE L'ORACIÓ LLATINA	36
L'ORACIÓ LLATINA	36
<i>L'ordre dels mots</i>	36
<i>El predicat verbal i el predicat nominal</i>	36
<i>La construcció copulativa</i>	37
<i>El verb sum amb valor existencial</i>	37
<i>La construcció intransitiva</i>	37
<i>La construcció transitiva</i>	37
<i>El subjecte el·líptic</i>	38
<i>Nominatiu i acusatiu neutres</i>	38
<i>La construcció amb complement indirecte</i>	38
<i>Les construccions amb complements circumstancials</i>	39
<i>La construcció passiva</i>	39
<i>Concordances bàsiques</i>	39
PROCEDIMENT PER ANALITZAR UNA ORACIÓ LLATINA	40
<i>Esquema de les construccions bàsiques</i>	41
IN MEMORIA MANET	41
FES LES ACTIVITATS	41
PREPOSICIONS I CONJUNCIONS MÉS FREQUENTS	42
PREPOSICIONS	42
CONJUNCIONS	42
<i>Conjuncions més habituals</i>	42
ARA PRÀCTICA	42
ELS COMPOSTOS DEL VERB SUM	43
FORMACIÓ DELS COMPOSTOS DE SUM	43
<i>Principals compostos</i>	43
<i>El verb adsum</i>	43
<i>El verb absum</i>	44
<i>El verb desum</i>	44
<i>El verb insum</i>	44
<i>El verb intersum</i>	45
<i>El verb praesum</i>	45
<i>El verb prosum</i>	46
<i>El verb subsum</i>	46
<i>El verb supersum</i>	47
<i>Formació del perfet</i>	47

<i>Construccions amb datiu</i>	<i>47</i>
<i>Quadre comparatiu del present.....</i>	<i>48</i>
IN MEMORIA MANET	48
FES LES ACTIVITATS	48

PRESENTACIÓ

Aquest quadern ha estat concebut com una eina de treball perquè puguis descobrir la llengua llatina i comprendre la importància que la civilització romana ha tingut en la configuració de la nostra cultura, de la nostra llengua i de la nostra manera d'entendre el món.

Aprendre llatí és molt més que memoritzar declinacions o conjuguar verbs. És aprendre a observar el funcionament d'una llengua amb precisió, desenvolupar el pensament lògic, comprendre millor el català i les altres llengües romàniques i acostar-se a una cultura que continua present en la nostra vida quotidiana.

Aquest manual segueix la programació de l'assignatura de **Llengua i Cultura Llatines I** i s'organitza de manera progressiva. Cada bloc desenvolupa els continguts lingüístics i culturals necessaris perquè puguis avançar pas a pas, consolidant els aprenentatges abans d'afrontar nous reptes.

Els continguts s'estructuren en tres grans àmbits:

- **La llengua llatina**, on aprendràs la morfologia, la sintaxi i les tècniques bàsiques de traducció.
- **La cultura i la civilització romanes**, que et permetran conèixer la història de Roma, les seves institucions, la seva societat i el seu patrimoni.
- **L'etimologia i el llegat del llatí**, per descobrir com moltes paraules, expressions i conceptes actuals tenen l'origen en aquesta llengua.

Aquesta part teòrica es complementa amb el **Quadern d'activitats d'aprenentatge**, que t'ajudarà a posar en pràctica els continguts treballats. La combinació de teoria, exercicis, activitats d'autocorrecció i traduccions guiades et permetrà consolidar els coneixements de manera progressiva i desenvolupar una major autonomia en l'aprenentatge.

El llatí és una llengua que s'aprèn practicant. Per això, et recomanem llegir atentament cada explicació, resoldre totes les activitats proposades, revisar els errors i tornar a intentar aquells exercicis que et resultin més difícils. L'aprenentatge és un procés gradual en què cada pas contribueix a construir els següents.

Esperem que aquest material es converteixi en una eina útil que t'acompanyi durant tot el curs i que et permeti descobrir que, darrere de cada paraula llatina, hi ha una manera d'entendre el món que continua viva més de dos mil anys després.

Atura't, llegeix, observa, escolta, pensa... i aprèn.

INTRODUCCIÓ A LA LLENGUA LLATINA

L'ALFABET LLATÍ

L'alfabet llatí és l'origen de l'alfabet que utilitzem actualment en català i en la majoria de les llengües occidentals. Va ser adoptat pels romans a partir de l'alfabet grec occidental, que al seu torn procedia de l'alfabet fenici. Amb el pas del temps, es va convertir en el sistema d'escriptura més difós del món.

L'alfabet llatí clàssic estava format per **23 lletres**:

A	B	C	D	E	F	G
H	I	K	L	M	N	O
P	Q	R	S	T	V	X
Y	Z					

Les lletres **J**, **U** i **W** encara no existien com a lletres independents.

Els romans escrivien utilitzant la “**I**” tant per representar la vocal *i* com la semivocal *j*, i la “**V**” tant per representar la vocal *u* com el so consonàntic *w*.

Per **exemple**:

- IVLIVS → *Iulius* (Juli)
- SERVVS → *servus* (esclau)
- VINVM → *vinum* (vi)

Actualment, en els llibres de llatí és habitual utilitzar les grafies modernes (**J** i **U**) perquè faciliten la lectura, però en els nostres textos trobaràs paraules escrites segons la grafia clàssica.

LA PRONUNCIACIÓ

Per facilitar l'aprenentatge seguirem la **pronunciació clàssica**, que és la reconstrucció més acceptada de la manera com parlaven els romans durant l'època clàssica. En general, la pronunciació és molt regular: cada lletra representa sempre el mateix so.

LES CONSONANTS

Algunes consonants es pronuncien de manera diferent del català.

Lletra	Pronunciació	Exemple
C	Sempre k , davant de qualsevol vocal.	<i>Caesar</i> → Kaisar
G	Sempre g (com a <i>gat</i>).	<i>gens</i>
H	Aspiració molt suau o muda.	<i>homo</i>
V	So semblant a una u consonàntica (<i>w</i>).	<i>via</i>
QV	Sempre qu .	<i>quattuor</i>
X	ks .	<i>rex</i>

ELS DÍGRAFS

Els grups de lletres següents provenen del grec.

Dígraf	Pronunciació	Exemple
PH	f	<i>philosophia</i>
TH	t aspirada	<i>theatrum</i>
CH	k aspirada	<i>chorus</i>

ELS DIFTONGS

Els principals diftongs (unió de dues vocals) llatins són:

<u>Diftong</u>	<u>Pronunciació aproximada</u>	<u>Exemple</u>
AE	ai	<i>Caesar</i>
OE	oi	<i>poina</i>
AU	au	<i>aurum</i>
EU	eu	<i>Europa</i>

VOCAL LLARGA I VOCAL BREU

Els romans distingien entre vocals llargues i vocals breus. Aquesta diferència podia modificar el significat d'una paraula.

Aquí no treballarem sistemàticament la quantitat vocàlica, però sí que cal saber que era un element important de la pronunciació llatina.

L'ACCENTUACIÓ

A diferència del català, el llatí **no utilitzava accents gràfics**. L'accent es determina segons unes regles fixes.

PARAULES DE DUES SÍL·LABES

L'accent recau sempre sobre la **penúltima síl·laba**. Exemples: rósa, Róma, sérvus

PARAULES DE TRES O MÉS SÍL·LABES

Cal observar la **penúltima síl·laba**.

- Si és **llarga**, l'accent recau sobre la penúltima.
- Si és **breu**, l'accent recau sobre l'antepenúltima.

Exemples: amícus, dóminus, agrícola

FES LES ACTIVITATS

LA LLENGUA FLEXIVA

El llatí és una **llengua flexiva**. Això significa que moltes paraules modifiquen la seva terminació per expressar diferents informacions gramaticals, com ara el gènere, el nombre, el cas, la persona, el temps, el mode o la veu.

Aquestes modificacions reben el nom de **flexió**. La part final de la paraula que varia s'anomena habitualment **desinència**. Per **exemple**, les formes següents pertanyen al mateix substantiu:

- *puella* → la noia, com a subjecte;
- *puellam* → la noia, com a complement directe;
- *puellae* → de la noia, a la noia o les noies, segons el context;
- *puellarum* → de les noies.

El significat lèxic fonamental es manté, però la terminació proporciona informació sobre la funció que la paraula exerceix dins l'oració.

LA FLEXIÓ I LA FORMACIÓ DE LES PARAULES

En una paraula flexiva podem distingir, de manera general, dos components: **tema o base lèxica + desinència**

En el substantiu *puellam*:

- *puell-* és la base que conté el significat de «noia»;
- *-am* és la desinència que indica acusatiu singular.

En la forma verbal *amamus*:

- *ama-* és el tema de present del verb *amo*;
- *-mus* és la desinència que indica primera persona del plural.

Per tant: *ama-mus* → nosaltres estimem.

La flexió no crea una paraula nova, sinó una **forma gramatical diferent de la mateixa paraula**. Així, *puella*, *puellam* i *puellarum* no són tres paraules diferents, sinó formes del substantiu *puella*, *puellae*.

Això diferencia la flexió de la derivació. La derivació crea mots nous:

- *amo* → estimo;
- *amor* → amor;
- *amabilis* → amable.

En canvi, la flexió produeix formes diferents d'un mateix mot:

- *amo* → estimo;
- *amas* → estimes;
- *amant* → estimen.

LES PARAULES VARIABLES

Les paraules variables són les que poden modificar la terminació. En llatí són variables:

- els substantius;
- els adjectius;
- els pronoms;
- els determinants;
- els verbs.

LA FLEXIÓ NOMINAL

Els substantius, els adjectius, els pronoms i els determinants poden variar segons:

- el **gènere**: masculí, femení o neutre;
- el **nombre**: singular o plural;
- el **cas**: nominatiu, vocatiu, acusatiu, genitiu, datiu o ablatiu.

Per exemple:

- *servus bonus* → el bon esclau;
- *servum bonum* → el bon esclau, com a complement directe;
- *servi boni* → els bons esclaus o del bon esclau, segons el context.

L'adjectiu adopta el mateix gènere, nombre i cas que el substantiu al qual acompanya:

- *puella bona* → noia bona
- *puellam bonam* → noia bona, en acusatiu singular

Aquest fenomen s'anomena **concordança**.

LA FLEXIÓ VERBAL

Els verbs modifiquen la seva forma per expressar:

- la **persona**: primera, segona o tercera;
- el **nombre**: singular o plural;
- el **temps**: present, imperfet, futur, perfet, etc.;
- el **mode**: indicatiu, subjuntiu o imperatiu;
- la **veu**: activa o passiva.

La **terminació verbal** permet identificar la **persona** i el **nombre**. Per aquesta raó, el subjecte pronominal no s'expressa habitualment: *amamus*. → estímem.

No és necessari escriure ***nos amamus***, perquè la desinència **-mus** ja indica que el subjecte és "nosaltres".

LES PARAULES INVARIABLES

Les paraules invariables no modifiquen la seva forma. Són principalment:

- els adverbis: *bene*, bé; *nunc*, ara;
- les preposicions: *in*, a, en; *cum*, amb;
- les conjuncions: *et*, i; *sed*, però;
- les interjeccions: *ai*!

Per exemple, la preposició **cum** manté sempre la mateixa forma:

- *cum amico* → amb l'amic;
- *cum amicis* → amb els amics.

La paraula **cum** no varia, però el substantiu que l'acompanya sí que presenta una desinència diferent.

LES DESINÈNCIES I LA FUNCIO SINTÀCTICA

En català, la funció de les paraules depèn en gran part de l'ordre en què apareixen. Compara:

La noia estima l'esclau. ↔ L'esclau estima la noia.

El canvi d'ordre modifica el subjecte i el complement directe.

En llatí, aquestes funcions s'expressen principalment mitjançant les desinències: *Puella servum amat*.

- *puella* és nominatiu singular i exerceix la funció de subjecte;
- *servum* és acusatiu singular i exerceix la funció de complement directe;
- *amat* és tercera persona del singular.

La **traducció** és: La noia estima l'esclau.

L'ordre es pot modificar sense alterar necessàriament les funcions: *Servum puella amat*.

La **traducció** continua sent: La noia estima l'esclau.

Encara que *servum* aparegui al començament, la terminació *-um* indica que és acusatiu i, per tant, complement directe. *Puella*, acabat en *-a*, és nominatiu singular i funciona com a subjecte.

En canvi: *Servus puellam amat* **significa**: L'esclau estima la noia perquè ara ***servus* és nominatiu i *puellam* és acusatiu**.

Per això, en llatí no es pot determinar la funció d'una paraula observant únicament el lloc que ocupa. Cal examinar-ne sobretot la **desinència**.

L'ORDRE DE LES PARAULES

El llatí presenta un ordre de paraules més flexible que el català. Això no significa, però, que l'ordre sigui completament lliure.

L'ordre pot variar per:

- destacar una paraula;
- establir un contrast;
- donar més expressivitat a l'oració;
- adaptar-se al ritme del text;
- mantenir unitats determinats grups sintàctics.

El verb apareix sovint al final de l'oració: *Agricola terram laborat*. → El pagès treballa la terra.

Tanmateix, també pot ocupar altres posicions dependrà del tipus d'oració. Cal està atents a les desinències, ja que aquestes permeten reconèixer les funcions malgrat aquests canvis d'ordre.

Per traduir correctament, no convé seguir mecànicament l'ordre llatí. Primer és necessari identificar:

1. el verb;
2. el subjecte;
3. els complements;
4. les concordances;
5. les relacions entre les paraules.

Després es reorganitzen els elements segons l'ordre natural del català.

UNA MATEIXA TERMINACIÓ POT TENIR MÉS D'UN VALOR

Les terminacions llatines no sempre corresponen a una única possibilitat. Una mateixa forma pot tenir diverses anàlisis.

Per **exemple**, *puellae* pot ser:

- genitiu singular: "de la noia"
- datiu singular: "a la noia"
- nominatiu plural: "les noies"
- vocatiu plural: "noies!"

El context, la concordança i la relació amb el verb permeten determinar-ne el valor concret. Compara:

- *Liber puellae est*. → El llibre és de la noia. En aquesta oració, *puellae* és **genitiu singular**.
- *Agricola puellae rosam dat*. → El pagès dona una rosa a la noia. Aquí, *puellae* és **datiu singular**.
- *Puellae laborant*. → Les noies treballen. En aquest cas, *puellae* és **nominatiu plural** perquè concorda amb el verb plural *laborant*.

Aquesta coincidència de formes és un fenomen habitual en les llengües flexives i obliga a interpretar cada forma dins del conjunt de l'oració.

EL LLATÍ I EL CATALÀ

El català també conserva alguns elements flexius: noi / noia / nois / noies; estimo / estimes / estimem.

Tanmateix, el català ha perdut gairebé completament el sistema de casos i expressa moltes funcions mitjançant:

- l'ordre de les paraules;
- les preposicions;
- els articles;
- els pronoms febles.

El llatí, en canvi, utilitza de manera sistemàtica les terminacions nominals i verbals. Això explica dues característiques fonamentals:

1. l'ordre de les paraules és més flexible;
2. l'anàlisi de les desinències és imprescindible per comprendre i traduir una oració.

FES LES ACTIVITATS

L'ÚS DEL DICCIONARI

Quan consultem un diccionari de català o de castellà, les paraules apareixen normalment en la seva forma bàsica: els substantius en singular (casa, llibre, ciutat), els adjectius en masculí singular (gran, bonic) i els verbs en infinitiu (cantar, menjar).

En llatí, però, el funcionament és diferent. Com que és una llengua flexiva, les paraules modifiquen la seva terminació segons la funció que exerceixen dins l'oració. Per això, la forma que llegim en un text sovint **no coincideix** amb la que apareix al diccionari. Per **exemple**, en català, si trobem la paraula **cases**, la buscarem al diccionari com a **casa**.

En llatí, si trobem la forma **puellam**, no la trobarem al diccionari amb aquesta forma. Haurem de buscar-la com a **puella, puellae** ("noia"), perquè **puellam** és simplement una de les formes que aquest substantiu pot adoptar. **Exemple:** a la frase **Puellam agricola videt**.

Al diccionari busquem: **puella, puellae** i no **puellam** perquè **puellam** és només l'**acusatiu singular** del substantiu. De la mateixa manera:

Forma del text	Entrada del diccionari
puellam	puella, puellae
servorum	servus, servi
regem	rex, regis
civitatus	civitas, civitatis

Per trobar correctament una paraula al diccionari, primer cal identificar-ne el **tema** i separar-ne la **desinència**: el cas.

ELS CASOS

Les paraules variables llatines presenten una sèrie de desinències que indiquen la funció sintàctica que poden exercir dins l'oració. Aquestes desinències s'anomenen **casos**.

Cas	Funció principal	Pregunta orientativa
Nominatiu	Subjecte i atribut	<i>Qui?</i>
Vocatiu	Interpel·lació o crida	<i>Oh!</i>
Acusatiu	CD i alguns CC	<i>Qui? Què?</i>
Genitiu	CN	<i>De qui?</i>
Datiu	CI	<i>A qui?</i>
Ablatiu	Principalment CC	<i>Amb què? On? Quan?</i>

Els casos són les terminacions que indiquen la funció sintàctica d'una paraula. Les declinacions, en canvi, són els diferents models segons els quals aquestes terminacions s'organitzen.

IN MEMORIAM MANET

- ✓ L'alfabet llatí clàssic tenia **23 lletres**.
- ✓ Les lletres **J, U i W** encara no existien.
- ✓ La **C** sempre es pronuncia **k**.
- ✓ El diftong **AE** es pronuncia **ai**.
- ✓ El llatí no porta accents gràfics.
- ✓ El llatí és una llengua flexiva perquè moltes paraules modifiquen la terminació.
- ✓ La flexió expressa informació gramatical sense crear una paraula nova.
- ✓ Els substantius, adjectius, pronoms i determinants varien segons el gènere, el nombre i el cas.
- ✓ Els verbs varien segons la persona, el nombre, el temps, el mode i la veu.
- ✓ Els adverbis, les preposicions, les conjuncions i les interjeccions són invariables.
- ✓ Les desinències indiquen la funció de les paraules dins l'oració.
- ✓ L'ordre de les paraules és flexible, però no arbitrari.
- ✓ Una mateixa forma pot tenir diverses anàlisis; el context i la concordança permeten interpretar-la correctament.

- ✓ Les paraules llatines no sempre apareixen al diccionari tal com les trobem en els textos.
- ✓ Els substantius es busquen pel **nominatiu singular**.
- ✓ El **genitiu singular** permet identificar la declinació.
- ✓ El **tema** serveix per formar totes les altres formes del substantiu.
- ✓ El **cas** determina la funció de la paraula dins l'oració.

FES LES ACTIVITATS

LES DECLINACIONS

Les declinacions són els **diferents models de flexió** dels substantius, els adjectius i alguns pronoms. Cada declinació presenta un conjunt de **desinències** que indiquen el cas, el nombre i, en alguns casos, el gènere de la paraula.

A diferència del català, on **la funció de les paraules** depèn sobretot de l'ordre dins la frase i de l'ús de preposicions, en llatí aquesta funció **s'indica principalment mitjançant les desinències**.

Cada cas expressa una funció sintàctica determinada:

Cas	Funció principal	Pregunta
Nominatiu	Subjecte	<i>Qui?</i>
Vocatiu	Interpel·lació	<i>Ei, tu!</i>
Acusatiu	Complement directe	<i>Qui? Què?</i>
Genitiu	Complement del nom	<i>De qui?</i>
Datiu	Complement indirecte	<i>A qui?</i>
Ablatiu	Complements circumstancials	<i>Amb què? On? Quan?</i>

QUÈ SIGNIFICA DECLINAR?

Declinar una paraula consisteix a presentar totes les formes que pot adoptar segons els diferents casos i nombres.

Conèixer la declinació d'un mot és imprescindible per identificar-ne la funció sintàctica dins l'oració i, en conseqüència, traduir-lo correctament.

Per poder declinar una paraula cal saber a quina declinació pertany.

El llatí agrupa els substantius en **cinc declinacions**, cadascuna de les quals es caracteritza per una **terminació específica del genitiu singular**. Aquesta terminació és la que ens permet identificar la declinació quan consultem un diccionari.

De manera general, les cinc declinacions es distingeixen així:

- **1a declinació** → genitiu singular en **-ae**
- **2a declinació** → genitiu singular en **-i**
- **3a declinació** → genitiu singular en **-is**
- **4a declinació** → genitiu singular en **-us**
- **5a declinació** → genitiu singular en **-ei**

Quan busquem un substantiu en un diccionari llatí, aquest apareix normalment amb dues formes: el **nominatiu singular** i el **genitiu singular**.

El **genitiu** és especialment important perquè **permet identificar el tema sobre el qual es formen la resta de casos**.

Declinació	Genitiu singular	Exemple	Traducció	Tema
1a	-ae	<i>puella, puellae</i>	la noia	<i>puell-</i>
2a	-i	<i>dominus, domini / bellum, belli</i>	el senyor / la guerra	<i>domin- / bell-</i>
3a	-is	<i>rex, regis / mater, matris</i>	el rei / la mare	<i>reg- / matr-</i>
4a	-us	<i>manus, manus</i>	la mà	<i>manu-</i>
5a	-ei	<i>dies, diei</i>	el dia	<i>di-</i>

COM OBTENIM EL TEMA

Per obtenir el tema d'un substantiu, eliminem la terminació del **genitiu singular**:

- *puellae* → **puell-**
- *domini* → **domin-**
- *regis* → **reg-**
- *manus* → **manu-**
- *diei* → **di-**

Aquest tema és la base sobre la qual s'afegeixen les diferents **desinències** de cas per formar la declinació completa.

Per declinar un substantiu, segueix els quatre passos següents:

1. **Troba el genitiu singular**, perquè és el que indica la declinació de la paraula. **Exemple:** *puella*, *puellae* → en *-ae*, 1a declinació.
2. **Identifica el tema**, és a dir, la base sobre la qual afegiràs les desinències. **Exemple:** *puellae* → tema: **puell-**
3. **Aplica les desinències pròpies** de la declinació al tema per obtenir les diferents formes de cada cas i nombre (singular i plural)..
4. **Aquest procediment** és aplicable a qualsevol substantiu llatí, tot i que cada declinació presenta les seves pròpies desinències i particularitats.

Declinació	Desinència del genitiu sg	Gènere habitual	Formes de nominatiu	Exemples	Tema
1a	-ae	Majoritàriament femení (algunes excepcions masculines)*	-a	<i>puella</i> , <i>puellae</i> (f.) <i>nauta</i> , <i>nautae</i> (m.)	puell- naut-
2a	-i	Masculí i neutre	-us / -er / -um	<i>servus</i> , <i>servi</i> (m.) <i>ager</i> , <i>agri</i> (m.) <i>bellum</i> , <i>belli</i> (n.)	serv- agr- bell-
3a	-is	Més variada: m., f. i n.	Molt diversa	<i>rex</i> , <i>regis</i> (m.) <i>mater</i> , <i>matris</i> (f.) <i>nomen</i> , <i>nominis</i> (n.)	reg- matr- nomin-
4a	-us	Majoritàriament masculí; alguns neutres	-us / -u	<i>manus</i> , <i>manus</i> (f.) <i>cornu</i> , <i>cornus</i> (n.)	manu- cornu-
5a	-ei	Principalment femení, amb alguns substantius masculins	-es	<i>dies</i> , <i>diei</i> (m./f.) <i>res</i> , <i>rei</i> (f.)	di- re-

IN MEMORIAM MANET

- ✓ El genitiu singular ens indica la declinació i ens permet obtenir el tema. **Exemple:** *rosa*, *rosae*.--> tema: **ros-**
- ✓ **Declinar** consisteix a **canviar la terminació d'una paraula segons la funció que fa dins de l'oració**. En llatí aquestes funcions s'indiquen mitjançant **casos**.
- ✓ **Els casos llatins i les seves funcions**
- ✓ Per saber a quina declinació pertany una paraula sempre hem de mirar el **genitiu singular** del diccionari.

FES LES ACTIVITATS

MORFOLOGIA NOMINAL

LA PRIMERA DECLINACIÓ

Pertanyen a la primera declinació els substantius que fan: **nominatiu singular** en **-a** ; **genitiu singular** en **-ae**

ELS CASOS DE LA PRIMERA DECLINACIÓ

Cas	Singular	Plural	Exemple	Singular	Plural
Nominatiu	-a	-ae		<i>poeta</i>	<i>poetae</i>
Vocatiu	-a	-ae		<i>poeta</i>	<i>poetae</i>
Acusatiu	-am	-as		<i>poetam</i>	<i>poetas</i>
Genitiu	-ae	-arum		<i>poetae</i>	<i>poetarum</i>
Datiu	-ae	-is		<i>poetae</i>	<i>poetis</i>
Ablatiu	-a	-is		<i>poeta</i>	<i>poetis</i>

TRUC PER APRENDRE LES TERMINACIONS

Utilitza una paraula de la 1a declinació i memoritza primer aquesta seqüència:

Singular	-a,	-ae,	-am,	-ae,	-ae,	-a
Plural	-ae,	-ae,	-as,	-arum,	-is,	-is
	Nominatiu	Vocatiu	Acusatiu	Genitiu	Datiu	Ablatiu

DECLINACIÓ DE LA PRIMERA DECLINACIÓ (Model 'poeta, -ae')

CAS	FUNCIO	DESINÈNCIES LLATINES		EXEMPLES EN LLATÍ	TRADUCCIÓ / EXEMPLE EN CATALÀ
		SINGULAR	PLURAL		
nominatiu	Subjecte Atribut	<i>poet-a</i>	<i>poet-ae</i>	<i>Poeta scribit.</i>	<i>El poeta escriu.</i>
vocatiu	Interpel·lació	<i>poet-a</i>	<i>poet-ae</i>	<i>Poeta, veni huc!</i>	<i>Poeta! Vine aquí.</i>
acusatiu	Complement Directe (CD)	<i>poet-am</i>	<i>poet-as</i>	<i>Video poetam.</i>	<i>Veig el poeta.</i> (Complement directe)
genitiu	Complement del nom (CN)	<i>poet-ae</i>	<i>poet-arum</i>	<i>Liber poetae.</i>	<i>El llibre del poeta.</i> (Complement del nom)
datiu	Complement Indirecte (CI)	<i>poet-ae</i>	<i>poet-is</i>	<i>Rosam poetae do.</i>	<i>Dono una rosa al poeta.</i> (Complement indirecte)
ablatiu	Complements circumstancials (CC)	<i>poet-a</i>	<i>poet-is</i>	<i>Cum poeta ambulo.</i>	<i>Camino amb el poeta.</i> (Complement circumstancial)

CD = Complement Directe CN = Complement del nom CI = Complement Indirecte CC = Complements Circumstancials

ATENCIÓ!

Els casos no tenen una única traducció fixa. La seva traducció depèn de la funció que realitzen dins de l'oració.

RECORDA:

- El genitiu singular en **-ae** indica que és de la primera declinació.
- Alguns femenins fan el datiu i l'ablatiu plural en **-abus**.
- Alguns substantius canvien de significat en plural.

ALGUNES PARTICULARITATS DE LA PRIMERA DECLINACIÓ

Tot i que la **primera declinació** és majoritàriament femenina, alguns substantius són **masculins** perquè designen professions, oficis o càrrecs tradicionalment exercits per homes en la societat romana. Per **exemples**

Paraula	Traducció	Tipus / Categoria	Observacions
nauta, ae (m.)	mariner	Professions	Gènere masculí perquè designa una professió exercida tradicionalment per homes.
agricola, ae (m.)	pagès	Professions	Tot i acabar en -a, sempre masculí. Molt freqüent en textos.
auriga, ae (m.)	auriga	Professions	Apareix en textos històrics i literaris vinculats al circ.
poëta, ae (m.)	poeta	Professions / activitat intel·lectual	Masculí per tradició cultural; molt habitual en literatura.
scriba, ae (m.)	escriba, secretari	Professions	Sol designar funcionaris o assistents en textos romans.
propheta, ae (m.)	profeta	Religió (llatí tardà)	Manté el gènere masculí per influència del grec.
papa, ae (m.)	papa	Religió (llatí cristià)	Gènere masculí per raons evidents de referent real.
collega, ae (m.)	col·lega	Relació professional	Sovint masculí quan el referent és un home, però pot variar segons context.

Alguns substantius de la primera declinació presenten un fenomen molt habitual en llatí: el significat del singular no coincideix necessàriament amb el del plural. Per aquest motiu, és important traduir-los sempre tenint en compte el context.

- En **singular**, solen expressar idees abstractes.
- En **plural**, adquireixen un significat concret, col·lectiu o militar.

Paraula	Significat en singular	Significat en plural
cōpia, ae	abundància, provisió, quantitat	cōpiae = tropes, exèrcit
littera, ae	lletra (de l'alfabet)	litterae = carta; literatura, estudis literaris
fortūna, ae	la sort, el destí	fortūnae = riqueses, béns materials
īnsepultūra, ae	absència de sepultura	īnsepultūrae = restes, tombes
vigilia, ae	vigilància, estat de vetlla	vigiliae = guàrdies, patrulles

EXCEPCIONS I PARTICULARITATS DE LA PRIMERA DECLINACIÓ

1 FAMILIA, AE: GENITIU SINGULAR EN -AS

Quan acompanya **pater, mater, filius** o **filia**, el genitiu singular fa **-as** (forma arcaica).

pater familias	= pare de família (en lloc de <i>pater familiae</i>)
mater familias	= mare de família (en lloc de <i>mater familiae</i>)
filius familias	= fill de família (en lloc de <i>filius familiae</i>)
filia familias	= filla de família (en lloc de <i>filia familiae</i>)

2 DATIU I ABLATIU PLURAL EN -ABUS

Per distingir els femenins dels masculins, alguns substantius de la 1a declinació fan el datiu i ablatiu plural en **-abus**.

SINGULAR	DATIU / ABLATIU PLURAL	COMPARACIÓ AMB EL MASCULÍ
dea, deae	→ deabus	deis (masculí)
filia, filiae	→ filibus	filiis (masculí)
liberta, ae	→ libertabus	libertis (masculí)

PER QUÈ? Per evitar confusions entre formes masculines i femenines.

3 ALGUNS SUBSTANTIS CANVIEN DE SIGNIFICAT EN PLURAL

Certs substantius de la 1a declinació tenen un significat diferent quan apareixen en plural.

SINGULAR	SIGNIFICAT		PLURAL	SIGNIFICAT
copia, ae	abundància	→	copiae, arum	tropes
littera, ae	lletra	→	litterae, arum	carta, literatura
vigilia, ae	vetlla	→	vigiliae, arum	sentinelles

ATENCIÓ!

Comprova sempre si el substantiu està en singular o en plural, perquè el significat pot canviar completament.

Recorda:

- **Familia, ae** → genitiu singular en **-as** en els casos indicats.
- Alguns femenins → datiu i ablatiu plural en **-abus**.
- Alguns substantius → canvien de significat en plural.

FES LES ACTIVITATS

LA MORFOLOGIA VERBAL

ELS VERBS

El **verb** és l'element de l'oració que **expressa una acció, estat o procés**, i que **concorda** amb el **subjecte** en **persona i nombre**.

En llatí, a diferència del català, la major part de la informació gramatical (persona, nombre, temps, mode i veu) s'expressa mitjançant la **desinència verbal**. Per això, saber conjuguar, analitzar i traduir un verb llatí, no n'hi ha prou de conèixer-ne el significat. **Cal saber** també:

- les formes amb què apareix enunciat al diccionari;
- la conjugació a la qual pertany;
- si és transitiu o intransitiu;
- el tema de present;
- el tema de perfet;
- el tema de supí.

Aquestes dades permeten formar els diferents temps verbals i identificar una forma encara que sigui molt diferent del present. Per **exemple**: *rego, rexi, rectum*: 3, tr. governar, dirigir

Aquesta enunciació ens informa que:

- *rego* és la primera persona del singular del present d'indicatiu;
- *rexi* és la primera persona del singular del perfet d'indicatiu;
- *rectum* és el supí;
- pertany a la **3a conjugació**;
- és habitualment un verb **transitiu**.

Les tres formes principals no s'han d'aprendre com si fossin paraules independents: cadascuna permet obtenir un tema verbal diferent.

En el lèxic utilitzat en aquest curs, els **verbs** s'enuncien mitjançant tres formes: **present**; **perfet**; **supí**. A continuació s'indica també el **número de conjugació** i si el verb és **transitiu o intransitiu**.

LES TRES FORMES DE L'ENUNCIACIÓ VERBAL

Conjugació	Present	Perfet	Supí (acus. sing)
1a	<i>amo</i> : jo estimo	<i>amavi</i> : vaig estimar, he estimat.	<i>amatum</i>
2a	<i>moneo</i> : jo aviso	<i>monui</i> : vaig avisar, he avisat	<i>monitum</i>
3a	<i>rego</i> : jo governo	<i>rexi</i> : vaig governar, he governat	<i>rectum</i>
3 mixta	<i>capio</i> : jo agafo	<i>cepi</i> : vaig agafar, he agafat	<i>captum</i>
4	<i>audio</i> : jo escolto	<i>audivi</i> : vaig escoltar, he escoltat	<i>auditum</i>
Sum	<i>sum</i> : jo soc	<i>fui</i> (vaig ser; he sigut)	-----

El **supí** és una forma nominal del verb, és a dir, una forma que no expressa persona ni nombre. La seva importància principal és que permet obtenir el **tema de supí**, utilitzat per formar el participi de perfet passiu i, més endavant, els temps compostos de la veu passiva.

LES CONJUGACIONS

La conjugació d'un verb es determina a partir del seu **tema de present**. En llatí hi ha quatre conjugacions regulars, tot i que dins de la tercera es distingeix un grup especial anomenat **tercera conjugació mixta**.

Conjugació	Present	Infinitiu	Tema de present	Model
1a	amo	<i>amare</i>	<i>ama-</i>	<i>amo, amavi, amatum</i>
2a	moneo	<i>monere</i>	<i>mone-</i>	<i>moneo, monui, monitum</i>
3a	rego	<i>regere</i>	<i>reg-</i>	<i>rego, rexi, rectum</i>
3a mixta	capio	<i>capere</i>	<i>capi-</i>	<i>capio, cepi, captum</i>
4a	audio	<i>audire</i>	<i>audi-</i>	<i>audio, audivi, auditum</i>

LA TERCERA CONJUGACIÓ MIXTA

Els verbs de la **tercera conjugació mixta** presenten característiques compartides amb la tercera i la quarta conjugació. S'enuncien amb un **present** acabat en **-io**, però tenen un **infinitiu** acabat en **-ere**:

- *capio, cepi, captum*: 3a mixta, tr. agafar
- *facio, feci, factum*: 3a mixta, tr. fer
- *fugio, fugi, —*: 3a mixta, intr. fugir

No s'han de confondre amb els verbs de la **quarta conjugació**, que tenen l'**infinitiu** acabat en **-ire**:

- *audio, audivi, auditum*: 4a, tr. escoltar
- *venio, veni, ventum*: 4a, intr. venir

ELS TEMES VERBALS

Un **tema verbal** és la base a la qual s'afegeixen els morfemes temporals, modals i personals necessaris per construir les formes del verb. El verb llatí disposa de tres temes principals:

1. tema de present;
2. tema de perfet;
3. tema de supí.

Cada tema serveix per formar una part diferent del sistema verbal.

EL TEMA DE PRESENT

El **tema de present** és la base que s'utilitza per **formar els temps** del sistema de present: **present**; **pretèrit imperfet**; **futur imperfet**.

També intervé en la formació de l'infinitiu de present i d'altres formes que s'estudiaran més endavant.

TEMES DE PRESENT DELS MODELS REGULARS

Verb	Tema de present
amo	<i>ama-</i>
moneo	<i>mone-</i>
rego	<i>reg-</i>
capio	<i>capi-</i>
audio	<i>audi-</i>

El tema de present no sempre s'obté simplement eliminant la **-o** del present. Per **exemple**:

- de **moneo** podem obtenir **mone-** eliminant la desinència **-o**;
- de **audio** obtenim **audi-**;
- però de **amo** no obtenim directament **ama-**, perquè la vocal final del tema i la desinència han experimentat una contracció: *ama-o* dona **amo**.

Per això, el tema de present s'ha d'identificar **tenint en compte** la conjugació del verb.

EL TEMA DE PERFET

El **tema de perfet** s'obté eliminant la terminació **-i** de la primera persona del singular del perfet.

Perfet	Tema de perfet
amav-i	amav-
monu-i	monu-
rex-i	rex-
cep-i	cep-
audiv-i	audiv-

El **tema de perfet** s'utilitza per formar els temps del sistema de **perfet** de la veu activa: **perfet**; **plusquamperfet**; **futur perfet**:

- perfet: **amavi**: vaig estimar, he estimat
- plusquamperfet: **amaveram**: havia estimat
- futur perfet: **amavero**: hauré estimat

LA FORMACIÓ DEL PERFET

El tema de perfet no sempre es forma de la mateixa manera. Els procediments més freqüents són:

- addició de **-v-**: **amo** → amavi; **audio** → audivi
- addició de **-u-**: **moneo** → monui
- addició d'un element sigmàtic, amb **-s-** o **-x-**: **scribo** → scripsi; **rego** → rexi
- reduplicació d'una part de l'arrel: **do** → dedi; **curro** → cucurri
- modificació de la vocal o de l'arrel: **capió** → cepi; **ago** → egi; **video** → vidi

Aquesta diversitat explica per què **el perfet s'ha de consultar al diccionari i memoritzar** juntament amb el present. No és correcte pressuposar que qualsevol verb forma el perfet afegint **-vi**.

EL TEMA DE SUPÍ

El **tema de supí** s'obté eliminant la terminació **-um** del supí.

Supí	Tema de supí
amat-um	amat-
monit-um	monit-
rect-um	rect-
capt-um	capt-
audit-um	audit-

El tema de supí s'utilitza principalment per formar: **el supí**; **el participi de perfet passiu**; **els temps compostos de la veu passiva**.

Per exemple:

- **amatum**: supí;
- **amatus, amata, amatum**: estimat, estimada;
- **amatus est**: fou estimat, ha estat estimat.

El tema de supí també pot presentar modificacions importants respecte del present:

- **rego** → **rectum**
- **capio** → **captum**
- **scribo** → **scriptum**
- **facio** → **factum**

VERBS TRANSITIUS I INTRANSITIUS

La indicació **transitiu** o **intransitiu** informa sobre la construcció sintàctica habitual del verb.

VERBS TRANSITIUS

Un verb és **transitiu** quan pot portar un complement directe, generalment expressat en acusatiu i sense preposició. En el lèxic s'indiquen amb l'abreviatura **tr.**

Exemple: *Puella rosam amat* → La noia estima la rosa.

- **amat** és el verb transitiu;
- **rosam** és el complement directe en acusatiu.

VERBS INTRANSITIUS

Un verb és **intransitiu** quan no porta complement directe. En el lèxic s'indiquen amb l'abreviatura **intr**

Exemple: *Milites currunt* → Els soldats corren.

- El verb **currunt** no actua sobre cap complement directe.

Alguns verbs poden tenir un ús transitiu o intransitiu segons el significat i el context. Per tant, la indicació del diccionari expressa la construcció més habitual, però l'anàlisi definitiva depèn de l'oració concreta.

ARREL, TEMA, MORFEMA TEMPORAL I DESINÈNCIA

Una forma verbal llatina pot estar constituïda per diferents elements morfològics. Cal distingir especialment:

l'arrel; el tema; el morfema temporal; la desinència.

L'ARREL

L'**arrel** és el nucli lèxic del verb, és a dir, la part que conté el significat fonamental i que pot aparèixer també en altres paraules de la mateixa família. Per **exemple:** en el verb **amo**, l'arrel és: **am-**. Aquesta arrel apareix en paraules com: **amor; amicus; amabilis**.

L'arrel pot experimentar canvis fonètics en els diferents temes del verb. Per **exemple:** **rego, rexī, rectum**

El nucli lèxic es relaciona amb **reg-**, però apareix modificat en el perfet **rex-** i en el supí **rect-**.

EL TEMA

El **tema** és la base morfològica sobre la qual es construeixen les formes verbals. Inclou l'**arrel** i, quan correspon, la **vocal temàtica** o l'element característic de la conjugació. Per **exemple:** en **amo**, el tema de present és: **ama-**

Podem distingir: arrel: **am-**; vocal temàtica: **-a-**; tema de present: **ama-**

La vocal temàtica ajuda a identificar la conjugació i serveix d'unió entre l'arrel i les terminacions.

EL MORFEMA TEMPORAL

El **morfema temporal** indica el temps verbal. En algunes formes és clarament visible. **Exemple:** *amabamus*

- **ama-**: tema de present; **-ba-**: morfema d'imperfet; **-mus**: desinència de primera persona del plural.

Per tant: **ama-ba-mus**

En altres formes, el valor temporal no s'expressa mitjançant un morfema separat, sinó mitjançant l'elecció del tema verbal o unes desinències específiques. Per **exemple:** *amavi*

- **amav-**: tema de perfet;
- **-i**: desinència de primera persona del singular del perfet.

En aquesta forma no hi ha un morfema temporal independent comparable a **-ba-**. El valor de perfet ja és expressat pel tema **amav-** i per la desinència pròpia del perfet.

En el present, sovint tampoc no hi ha cap morfema temporal visible: **amant**

- **ama-**: tema de present;
- morfema temporal de present: $\emptyset$, és a dir, no expressat materialment;
- **-nt**: desinència de tercera persona del plural.

LA DESINÈNCIA PERSONAL

La **desinència** és l'element final que informa sobre: la persona; el nombre; la veu.

Exemples de desinències actives:	Persona i nombre
-o / -m	1a persona del singular
-s	2a persona del singular
-t	3a persona del singular
-mus	1a persona del plural
-tis	2a persona del plural
-nt	3a persona del plural

Per exemple: **amabatis** → estimàveu

- **ama-**: tema de present; **-ba-**: morfema d'imperfet; **-tis**: segona persona del plural.

ANÀLISI MORFOLÒGICA COMPLETA D'ALGUNES FORMES

AMABAMUS: *am-a-ba-mus*

am-: arrel; **-a-**: vocal temàtica de la primera conjugació; **ama-**: tema de present; **-ba-**: morfema temporal d'imperfet; **-mus**: desinència de primera persona del plural, veu activa.

Forma completa: primera persona del plural de l'imperfet d'indicatiu actiu. **Traducció**: estimàvem.

MONUERANT: *monu-era-nt*

monu-: tema de perfet; **-era-**: morfema de plusquamperfet; **-nt**: desinència de tercera persona del plural.

Forma completa: tercera persona del plural del plusquamperfet d'indicatiu actiu. **Traducció**: havien avisat.

AMATUM: *amat-um*

amat-: tema de supí; **-um**: terminació del supí en acusatiu singular.

El supí no té persona ni nombre verbal, perquè és una forma nominal del verb.

PROCEDIMENT PER RECONÈIXER UN VERB

Quan apareix un verb nou, cal aprendre'l seguint sempre el mateix ordre:

1. identificar-ne el present;
2. identificar-ne el perfet;
3. identificar-ne el supí;
4. indicar-ne la conjugació;
5. determinar si és transitiu o intransitiu;
6. obtenir-ne els tres temes.

Per exemple: **capio**, **cepi**, **captum**: 3a mixta, tr. agafar

- present: **capio**
- perfet: **cepi**
- supí: **captum**
- conjugació: **3a mixta**

- ús: **transitiu**
- tema de present: **capi-**
- tema de perfet: **cep-**
- tema de supí: **capt-**

L'aprenentatge complet d'un verb exigeix, per tant, conèixer totes aquestes dades. Saber només que **capiro** significa "agafar" no permetria reconèixer formes com **cepit**, "va agafar", o **captus est**, "fou agafat".

CLASSIFICACIÓ DE TEMPS VERBALS PER TEMA

TEMA DE PRESENT (INFECTUM)			
TEMPS VERBALS	INDICATIU	SUBJUNTIU	IMPERATIU
	Present	Present	Present
	Imperfet (pretérit imperfet)	Imperfet	—
	Futur imperfet	Perfet	Futur imperfet
	—	Plusquamperfet (pretérit plusquamperfet)	—

TEMA DE PERFET (PERFECTUM)		
TEMPS VERBALS	INDICATIU	SUBJUNTIU
	Perfet (pretérit perfet)	Perfet
	Plusquamperfet (pretérit plusquamperfet)	Plusquamperfet
	Futur perfet	—

IN MEMORIA MANET

- ✓ El verb llatí expressa **persona, nombre, temps, mode i veu** mitjançant els seus morfemes i desinències.
- ✓ Els verbs s'han d'aprendre amb les **tres formes de l'enunciació**: **present**: *amo*; **perfet**: *amavi*; **supí**: *amatum*
- ✓ Cada forma de l'enunciació permet obtenir un **tema verbal** diferent: el **tema de present**; el **tema de perfet**; **tema de supí**.
- ✓ L'enunciació completa d'un verb és: *amo, amavi, amatum*: **1a, tr. estimar**
- ✓ El perfet i el supí poden presentar modificacions importants respecte del present. Per això, **no es poden deduir sempre** i s'han de consultar al diccionari i memoritzar:
- ✓ En una forma verbal cal saber distingir: l'**arrel**, que conté el significat lèxic; el **tema**, que serveix de base per construir les formes; el **morfema temporal o modal**, que indica el temps o el mode; la **desinència**, que indica persona, nombre i veu.
- ✓ Per conèixer el significat d'un verb cal dominar-ne l'enunciació complet per poder reconèixer totes les formes que pot presentar.

FES LES ACTIVITATS

APROXIMACIÓ A LA VEU PASSIVA I ALS VERBS DEONENTS

LA VEU ACTIVA I LA VEU PASSIVA

A més de la persona, el nombre, el temps i el mode, una forma verbal també expressa la **veu**. La veu indica la relació entre el subjecte i l'acció verbal: en la **veu activa**, el subjecte realitza l'acció; en la **veu passiva**, el subjecte rep o pateix l'acció. **Exemple:**

- *Magister discipulum laudat* → El mestre elogia l'alumne.
- *Discipulus a magistro laudatur* → L'alumne és elogiat pel mestre.

En la primera oració, **magister** realitza l'acció i el verb **laudat** és actiu. En la segona, **discipulus** rep l'acció i el verb **laudatur** és passiu.

La veu passiva s'estudiarà detalladament més endavant. De moment, cal recordar que el llatí disposa de desinències **actives** i **passives** diferents. **Observa:**

Veu activa	Veu passiva
laudat	laudatur
elogia	és elogiat
laudant	laudantur
elogien	són elogiats

Algunes desinències passives característiques són:

- **-r**: primera persona del singular;
- **-ris**: segona persona del singular;
- **-tur**: tercera persona del singular;
- **-mur**: primera persona del plural;
- **-mini**: segona persona del plural;
- **-ntur**: tercera persona del plural.

Per **exemple**: *laudamus*: elogiem; *laudamur*: som elogiats. Aquestes terminacions s'apliquen als temps formats a partir del tema de present.

EL TEMA DE SUPÍ I LA VEU PASSIVA

El tema de supí és especialment important perquè permet formar el **participi de perfet passiu**. Per **exemple**: *amo*, *amavi*, *amatum*

- supí: **amatum**;
- tema de supí: **amat-**;
- participi de perfet passiu: **amatus**, **amata**, **amatum**.

Aquest **participi**, combinat amb formes del verb **sum**, permet formar els temps compostos de la veu passiva: *amatus est* → fou estimat / ha estat estimat.

Per tant, el **supí** no és una forma secundària de l'enunciació verbal, sinó una dada necessària per construir una part important del sistema passiu.

ELS VERBS DEONENTS

Els **verbs deponents** són verbs que tenen forma passiva, però significat actiu. Per **exemple**: *hortor* → exhorto, animo.

La forma **hortor** presenta la terminació passiva **-or**, però no significa "soc exhortat" sinó "exhorto". Altres **exemples** són: **loquor**: parlo; **sequor**: segueixo; **proficiscor**: parteixo, me'n vaig; **morior**: moro.

Aquests verbs s'anomenen **deponents** perquè, històricament, han "abandonat" les formes actives i es conjuguen mitjançant formes passives. Tanmateix, el seu significat continua sent actiu:

Miles ducem sequitur → El soldat segueix el general.

En aquesta oració, *sequitur* té una terminació passiva, però el subjecte, *miles*, realitza l'acció de seguir.

L'ENUNCIACIÓ DELS VERBS DEPONENTS

Els verbs deponents no s'enuncien exactament igual que els verbs actius, perquè **no tenen un perfet actiu** com **amavi, monui o rexi**. Habitualment s'enuncien mitjançant: la primera persona del **present**; la primera persona del **perfet**; **l'infinitiu de present**.

Per exemple:

- *hortor, hortatus sum, hortari*: 1a **dep.**, tr. exhortar
- *sequor, secutus sum, sequi*: 3a **dep.**, tr. seguir

En aquestes enunciacions:

- **hortor** i **sequor** són formes de present amb terminació passiva;
- **hortatus sum** i **secutus sum** són formes de perfet amb significat actiu;
- **hortari** i **sequi** són infinitius de forma passiva i significat actiu;
- l'abreviatura **dep.** indica que es tracta d'un verb deponent.

El **perfet dels verbs deponents** es forma amb un participi i una forma del verb **sum**:

- *hortatus sum* → vaig exhortar / he exhortat.
- *secutus sum* → vaig seguir / he seguit.

El **participi** concorda en gènere i nombre amb el subjecte:

- **hortatus sum**: masculí singular;
- **hortata sum**: femení singular;
- **hortati sumus**: masculí plural;
- **hortatae sumus**: femení plural.

IN MEMORIA MANET

- ✓ els verbs llatins poden estar en veu activa o passiva;
- ✓ la veu s'expressa principalment mitjançant les desinències;
- ✓ el tema de supí serveix per formar el participi de perfet passiu;
- ✓ els temps compostos de la passiva es formen amb el participi de perfet passiu i el verb **sum**;
- ✓ els verbs deponents tenen formes passives, però significat actiu;
- ✓ els verbs deponents presenten una enunciació diferent de la dels verbs actius.

La conjugació completa de la veu passiva i dels verbs deponents s'estudiarà en cursos o apartats posteriors.

EL PRESENT D'INDICATIU DE LA VEU ACTIVA

FORMACIÓ DEL PRESENT D'INDICATIU

El present d'indicatiu expressa habitualment una acció que té lloc en el moment en què es parla. **Exemples:**

- *Puella rosam amat.* → La noia estima una rosa.
- *Agricolae terram laborant* → Els pagesos treballen la terra.

El **present d'indicatiu** de la veu **activa** es forma, en general, mitjançant dos elements: **tema de present + desinència personal**

Les desinències personals del present actiu són:

SINGULAR		PLURAL	
Persona	Desinència	Persona	Desinència
1a	-o / -m	1a	-mus
2a	-s	2a	-tis
3a	-t	3a	-nt

MODELS DEL PRESENT D'INDICATIU ACTIU

	PRESENT D'INDICATIU (VEU ACTIVA)					
	<i>Jo estimo</i> (1 conj.)	<i>Jo tinc</i> (2 conj.)	<i>Jo porto</i> (3 conj.)	<i>Jo prenc / agafo</i> (3a mixta)	<i>Jo escolto</i> (4 conj.)	<i>Jo sóc / estic</i> (irregular)
Ego	amo	habëo	duco	capió	audïo	sum
Tu	amas	habes	ducis	capis	audis	es
---	amat	habet	ducit	capit	audit	est
Nos	amāmus	habēmus	ducīmus	capimus	audīmus	sumus
Vos	amātis	habētis	ducītis	capitis	audītis	estis
---	amant	habent	ducunt	capiunt	audiunt	sunt

Els pronoms personals —**ego, tu, nos, vos**— no apareixen habitualment davant del verb, perquè la desinència verbal ja indica la persona i el nombre. Per **exemple**:

- **amo** ja significa “jo estimo”
- **amas** ja significa “tu estimes”
- **amamus** ja significa “nosaltres estimem”

Els pronoms personals s'expressen principalment quan es vol insistir o establir un contrast: *Ego laboro, tu dormis* → Jo treballo, però tu dorms.

PARTICULARITATS DE CADA CONJUGACIÓ

PRIMERA CONJUGACIÓ

El model de la primera conjugació és: **amo, amavi, amatum: 1a, tr. Estimar**. El tema de present és: **ama-**

Les formes es construeixen afegint-hi les desinències personals:

- ama-s → **amas**
- ama-t → **amat**
- ama-mus → **amamus**
- ama-tis → **amatis**
- ama-nt → **amant**

En la primera persona del singular, la vocal **-a-** del tema desapareix davant de la desinència **-o**: **ama-o** → **amo**

Per tant, no s'ha de considerar que el tema sigui **am-**. L'arrel és **am-**, però el tema de present és **ama-**.

SEGONA CONJUGACIÓ

El model de la segona conjugació és: **habeo, habui, habitum: 2a, tr. Tenir**. El tema de present és: **habe-**

Les formes es construeixen afegint directament les desinències personals:

- habe-o → **habeo**
- habe-s → **habes**
- habe-t → **habet**
- habe-mus → **habemus**
- habe-tis → **habetis**
- habe-nt → **habent**

La vocal **-e-** forma part del tema i és característica de la segona conjugació.

TERCERA CONJUGACIÓ

El model de la tercera conjugació és: **duco, duxi, ductum: 3a, tr. Conduir**. El tema de present és consonàntic: **duc-**

Com que el tema acaba en consonant, cal introduir una vocal d'unió entre el tema i algunes desinències personals:

- **-i-** en la segona i tercera persona del singular i en la primera i segona persona del plural;
- **-u-** en la tercera persona del plural.

Així obtenim:

- duc-o → **duco**
- duc-i-s → **ducis**
- duc-i-t → **ducit**
- duc-i-mus → **ducimus**
- duc-i-tis → **ducitis**
- duc-u-nt → **ducunt**

Les vocals **-i-** i **-u-** no formen part del tema **duc-**. Són vocals d'unió que faciliten la connexió entre el tema consonàntic i les desinències.

TERCERA CONJUGACIÓ MIXTA

El model de la tercera conjugació mixta és: **capio, cepi, captum: 3a mixta, tr. Agafar**. El tema de present és:

capi-. Aquests verbs tenen la primera persona del singular acabada en **-io**, com els verbs de la quarta conjugació, però el seu infinitiu acaba en **-ere**, com el de la tercera:

- capio
- capere

Les formes del present són:

- capi-o → **capio**
- capi-s → **capis**
- capi-t → **capit**
- capi-mus → **capimus**
- capi-tis → **capitis**
- capi-u-nt → **capiant**

En la tercera persona del plural apareix una **-u-** entre el tema i la desinència **-nt**: **capi-u-nt**

Els verbs de la tercera conjugació mixta s'han de distingir tant dels verbs de la tercera conjugació consonàntica com dels de la quarta conjugació. **Observa:**

- **duco, ducere:** tercera conjugació;
- **capio, capere:** tercera conjugació mixta;
- **audio, audire:** quarta conjugació.

QUARTA CONJUGACIÓ

El model de la quarta conjugació és: **audio, audivi, auditum: 4a, tr. Escoltar**. El tema de present és: **audi-**

Les formes del present són:

- audi-o → **audio**
- audi-s → **audis**
- audi-t → **audit**
- audi-mus → **audimus**
- audi-tis → **auditis**
- audi-u-nt → **audiunt**

En la tercera persona del plural s'introdueix una **-u-** entre el tema acabat en **-i-** i la desinència **-nt**: **audi-u-nt**

Aquesta terminació coincideix amb la que apareix en els verbs de la tercera conjugació mixta:

- capiunt
- audiunt

COM ES CONJUGA UN VERB REGULAR EN PRESENT

Per conjugar correctament el present d'indicatiu d'un verb regular, cal seguir aquests passos:

1. Identificar el verb i la seva conjugació a partir del diccionari: *duco, duxi, ductum: 3a, tr. conduir*

2. Obtenir el tema de present: habeo → **habe-**; duco → **duc-**; capio → **capi-**; audio → **audi-**

En els verbs de la **primera conjugació**, cal recuperar la vocal **-a-**, que ha desaparegut en la primera persona: amo → tema de present **ama-**

3. Afegir les desinències personals: Cal aplicar el model corresponent a la conjugació:

- tema vocàlic: desinències afegides directament;
- tema consonàntic de la tercera conjugació: vocals d'unió **-i-** o **-u-**;
- tercera mixta i quarta: **-u-** davant de **-nt**.

4. Comprovar els canvis fonètics: Cal tenir presents algunes formes especials: *am(a)o* → *amo*; *duc-u-nt* → *ducunt*; *capi-u-nt* → *capiunt*; *audi-u-nt* → *audiunt*

EL VERB SUM

El verb **sum, fui, —**: és un verb irregular, **per tant no segueix els models de les conjugacions regulars**. Es tradueix per **ser, estar, haver-hi**.

El seu **present d'indicatiu** és:

Persona	Forma	Persona	Forma
<i>singular</i>		<i>plural</i>	
1a	<i>sum</i>	1a	<i>sumus</i>
2a	<i>es</i>	2a	<i>estis</i>
3a	<i>est</i>	3a	<i>sunt</i>

El verb *sum* pot funcionar com a **verb copulatiu**: *Puella laeta est*. → La noia està contenta.

També pot tenir un valor **existencial** o **locatiu**: *In villa multi servi sunt*. → A la vil·la hi ha molts esclaus.

FES LES ACTIVITATS

ELS COMPOSTOS DEL VERB SUM

El verb **sum**, pot combinar-se amb diversos prefixos per formar nous verbs. Per **exemple**:

ad- + sum → *adsum*: ser present; **ab- + sum** → *absum*: ser absent;
de- + sum → *desum*: faltar; **pro- + sum** → *prosum*: ser útil.

Aquests verbs mantenen, en general, les formes irregulars de *sum*:

<i>sum</i>	Present
1a singular	<i>sum</i>
2a singular	<i>es</i>
3a singular	<i>est</i>
1a plural	<i>sumus</i>
2a plural	<i>estis</i>
3a plural	<i>sunt</i>

PRINCIPALS COMPOSTOS

Verb	Perfet	Infinitiu	Significat
<i>adsum</i>	adfui	adesse	ser present, assistir, ajudar
<i>absum</i>	afui	abesse	ser absent, estar lluny
<i>desum</i>	defui	deesse	faltar
<i>insum</i>	infui	inesse	ser dins, trobar-se en
<i>intersum</i>	interfui	interesse	ser entre, participar
<i>praesum</i>	praefui	praeesse	estar al capdavant, dirigir
<i>prosum</i>	profui	prodesse	ser útil, beneficiar
<i>subsum</i>	subfui	subesse	ser sota, trobar-se a prop
<i>supersum</i>	superfui	superesse	sobreviure, quedar, restar

Com que aquests verbs no tenen supí, en el lèxic del curs es poden presentar així:

- *adsum*, *adfui*, —: irregular, intr. ser present
- *absum*, *afui*, —: irregular, intr. ser absent
- *desum*, *defui*, —: irregular, intr. faltar

EL VERB POSSUM

El verb **possum** significa principalment **poder, ser capaç de o tenir la possibilitat de**. És un verb irregular format a partir del verb **sum** i, per això, moltes de les seves formes segueixen la conjugació d'aquest verb.

Enunciació: *possum*, *potui*, ---: poder, ser capaç de

El verb possum presenta

- un **tema de present**: pot- / pos-;
- un **tema de perfet**: potu-.
- **No té supí.**

PRESENT D'INDICATIU

Persona	Llatí	Traducció
1a singular	<i>possum</i>	jo puc
2a singular	<i>potes</i>	tu pots
3a singular	<i>potest</i>	ell / ella pot
1a plural	<i>possumus</i>	nosaltres podem
2a plural	<i>potestis</i>	vosaltres podeu
3a plural	<i>possunt</i>	ells / elles poden

COMPARACIÓ AMB EL VERB SUM

sum	possum
sum	possum
es	potes
est	potest
sumus	possumus
estis	potestis
sunt	possunt

Les formes de *possum* es poden reconèixer fàcilment si es relacionen amb les formes corresponents del verb *sum*.

FES LES ACTIVITATS

L'ANÀLISI I LA TRADUCCIÓ

Per traduir correctament una oració llatina cal seguir un procés sistemàtic. La clau és no només traduir paraula per paraula, sinó analitzar l'estructura sintàctica i comprendre la funció de cada element.

Passos a seguir:

1. **Lectura del text:**
 - Lectura del text sense traduir-lo.
 - Detectar possibles paraules conegudes o que estiguin al lèxic.
 - Buscar al diccionari les paraules desconegudes; llegir les accepcions (possibles traduccions) i agafar la correcta segons el context.
2. **Anàlisi morfosintàctic:**
 - Busca el **verb** (acostuma a estar al final de l'oració) t'ajudarà a reconèixer el subjecte de l'oració i l'estructura de la frase:
 - o singular o plural?
 - o present, passat, futur...?
 - o personal o impersonal?
 - Observar si hi ha alguna estructura gramatical que puguis reconèixer: in+ablatiu o acusatiu; cum + ablatiu...
 - Analitzar cada paraula:
 - o Cas, singular o plural, gènere...
 - o Funció dins de l'oració
3. **Anàlisi sintàctic seguint un ordre lògic:**
 - Subratllar el verb i analitza'l completament. Ex.: *amabantur* → 3a pl., imperfet, indicatiu, veu passiva, 1a conjugació.
 - o Observar com és el verb: *copulatiu?* *transitiu?* *intransitiu?*.
 - o Verb copulatiu (sum, esse) → buscar un atribut en nominatiu.
 - o Verb transitiu: → buscar el complement directe en acusatiu.
 - o Verb intransitiu: → no porta CD, pot portar CI (datiu) o CC (ablatiu)
 - Buscar el subjecte: sempre en nominatiu i ha de concordar en nombre i persona.
 - Analitzar la resta de sintagmes observant el cas.
 - Identificar nuclis i tipus de sintagma (SN, SAdj, SPrep, SAdv).
4. **Traduir:**
 - La traducció final ha de respectar **l'estructura** i el **sentit de l'oració llatina**, però s'ha de **redactar amb un ordre natural en català**.

IN MEMORIA MANET:

- ✓ **Tradueix frase per frase** i escriu-la quan ja la tinguis resolta. No esperis a tenir-ho tot. Després ja faràs el sentit total del text.
- ✓ **Afegeix articles** quan calgui: *puella amat* → "La noia estima".
- ✓ **Evita** traduir literalment construccions llatines que en català requereixen girs més naturals.
- ✓ Si hi ha participis, gerundius o gerundius absoluts, **no tradueixis mecànicament**: pensa la funció sintàctica.

FES LES ACTIVITATS

LA SEGONA DECLINACIÓ

COM RECONÈIXER LA 2A DECLINACIÓ?

El **genitiu** singular acaba en **-i**.

Exemples: *servus, servi; dominus, domini;*
puer, pueri; bellum, belli.

CARACTERÍSTIQUES GENERALS

- És una declinació que té **masculins, femenins i neutres**.
- La majoria de paraules són masculines o neutres.
- El **nominatiu singular presenta tres formes principals**:
 - o **Masculins en -us**: *servus, servi* (esclau); *dominus, domini* (senyor); *amicus, amici* (amic)
 - o **Masculins en -er / -ir**: *puer, pueri* (noi); *ager, agri* (camp); *vir, viri* (home)
 - o **Neutres en -um**: *bellum, belli* (guerra); *templum, templi* (temple); *oppidum, oppidi* (ciutat fortificada)

DESINÈNCIES BÀSIQUES

Masculí (-us, -er)

Cas	Singular	Plural
Nominatiu	-us / -er	-i
Vocatiu	-e / -er	-i
Acusatiu	-um	-os
Genitiu	-i	-orum
Datiu	-o	-is
Ablatiu	-o	-is

Neutre (-um)

Cas	Singular	Plural
Nominatiu	-um	-a
Vocatiu	-um	-a
Acusatiu	-um	-a
Genitiu	-i	-orum
Datiu	-o	-is
Ablatiu	-o	-is

TAULA COMPARATIVA

	1a declinació	2a declinació
Gènere habitual	femení	masculí / neutre
Genitiu singular	-ae	-i
Nominatiu singular	-a	-us / -er / -um
Acusatiu singular	-am	-um
Datiu singular	-ae	-o
Ablatiu singular	-a	-o
Nominatiu plural	-ae	-i / -a
Acusatiu plural	-as	-os / -a
Genitiu plural	-arum	-orum
Datiu / Ablatiu plural	-is	-is

LES REGLES BÀSIQUES PER IDENTIFICAR SUBSTANTIUS DE LA 2N DECLINACIÓ

1. El **genitiu singular** acaba sempre en **-i**
2. Els noms en **-er** poden conservar o perdre la vocal. Cal memoritzar-los perquè no hi ha una regla segura.
3. Els neutres tenen tres casos iguals
4. El vocatiu dels noms en **-us** canvia a **-e**
5. Cas especial: els noms en **-ius** (aquest cas és molt freqüent en textos i exercicis)

PER IDENTIFICAR LES PARAULES DE LA SEGONA DECLINACIÓ

PAS 1: Busca el genitiu singular (-i).

PAS 2: Identifica si és: masculí en **-us** ; masculí en **-er** ; neutre en **-um**

PAS 3: Aplica les desinències corresponents. **Recorda:**

Masculí plural → -i ; Neutre plural → -a ; Genitiu singular → -i; Genitiu plural → -orum

Els neutres tenen *Nominatiu = Vocatiu = Acusatiu*

El més important: primer identifica el genitiu, després l'arrel i finalment reconstrueix el nominatiu.

IN MEMORIA MANET

- ✓ Els substantius de la **2a declinació** tenen el **genitiu singular en -i**.
- ✓ Quan consultes el diccionari, primer has de mirar el **genitiu singular** per identificar la declinació.
- ✓ La 2a declinació presenta tres tipus principals de nominatiu: **masculins** en **-us** i **-er / -ir** ; **neutres** en **-um**
- ✓ Els substantius neutres compleixen la **lleï del neutre**: Nominatiu = Vocatiu = Acusatiu ; en plural acaben en **-a**
- ✓ El **vocatiu singular** dels noms en **-us** acaba normalment en **-e**:
- ✓ Els noms en **-ius** formen el vocatiu en **-i**: filius → fili Julius → Juli
- ✓ Alguns noms en **-er** conserven la vocal **e** i d'altres la perden:
- ✓ Per identificar una forma de la 2a declinació segueix sempre aquest ordre:
 - o Busca el genitiu singular.
 - o Obté el tema.
 - o Identifica si és masculí o neutre.
 - o Aplica les desinències corresponents.

FES LES ACTIVITATS

ELS ADJECTIUS DE 1a CLASSE

La gramàtica tradicional defineix l'adjectiu com el mot que s'uneix al substantiu per a expressar-ne una **qualitat** (*adjectius qualificatius*) o per **determinar-lo** en algun sentit concret (*adjectius possessius, demostratius, numerals, interrogatius i indefinits*).

En llatí, l'adjectiu ha de **concordar** en *gènere, nombre* i **cas** amb el substantiu al que acompanya.

ELS GRANS GRUPS D'ADJECTIUS

Els adjectius es divideixen en dos grups, segon la seva declinació

A. Adjectius de la primera i segona declinació:

- **Masculí:** terminacions de la 2a declinació
- **Femení:** terminacions de la 1a declinació
- **Neutre:** igual que el masculí, però amb la llei del neutre (nom. = ac.)

B. Adjectius de la tercera declinació

- Els tres gèneres (masculí, femení i neutre) segueixen les terminacions de la 3a declinació.

COM S'ANUNCIEI ELS ADJECTIUS EN EL DICCIONARI

Els adjectius s'enuncien habitualment donant el nominatiu singular dels tres gèneres: masculí, femení i neutre. **Exemple (1a classe):** *bonus, -a, -um*. Això permet saber de quina declinació agafen les terminacions:

- el **masculí** segueix la 2a declinació,
- el **femení** segueix la 1a declinació,
- el **neutre** segueix també la 2a declinació, respectant la llei del neutre.

En canvi, els **adjectius de segona classe**, que pertanyen a la **3a declinació**, no s'enuncien amb tres formes, sinó amb dues o tres, segons el tipus:

- Adjectius de **dues terminacions**: *fortis, forte* (masc. / fem. – neutre)
- Adjectius de **tres terminacions**: *acer, acris, acre* (masculí – femení – neutre)

ELS ADJECTIUS DE LA 1 I 2 DECLINACIÓ (2-1-2)

QUÈ SÓN ELS ADJECTIUS DE LA PRIMERA CLASSE?

Els adjectius de la primera classe són aquells que es declinen utilitzant les terminacions de la 1a declinació per al femení i de la 2a declinació per al masculí i el neutre.

Són els adjectius més regulars del llatí i constitueixen el model bàsic que cal conèixer abans d'estudiar els adjectius de la segona classe.

PER QUÈ S'ANOMENEN ADJECTIUS 2-1-2?

Perquè utilitzen:

- 2a declinació per al masculí.
- 1a declinació per al femení.
- 2a declinació per al neutre.

COM S'ENUNCIEI?

Els adjectius de la primera classe s'enuncien donant les tres formes del nominatiu singular: **masculí – femení – neutre**

Exemples

Tipus	Enunciació	Significat
-us, -a, -um	bonus, bona, bonum	bo, bona
-er, -era, -erum	tener, tenera, tenerum	tendre
-er, -ra, -rum	pulcher, pulchra, pulchrum	bonic

CONCORDANÇA DE L'ADJECTIU

L'adjectiu ha de concordar amb el substantiu en: **gènere, nombre, cas**. Exemples

Substantiu	Adjectiu	Traducció
puella bona	<i>bona</i>	la noia bona
servus bonus	<i>bonus</i>	l'esclau bo
templum bonum	<i>bonum</i>	el temple bo

PARTICULARITATS DELS ADJECTIUS EN -ER

Els adjectius acabats en **-er** poden comportar-se de dues maneres:

a) Conserven la **-e** en tota la declinació b) Perden la **-e**

Enunciació	Arrel	Enunciació	Arrel
miser, misera, miserum	miser-	pulcher, pulchra, pulchrum	pulchr-
tener, tenera, tenerum	tener-		

La vocal **e** desapareix quan es formen les altres formes. **Exemple:** *pulcher; pulchri; pulchro; pulchrum*.

Declinació model: bonus, bona, bonum

DECLINACIÓ MODEL: **BONUS, BONA, BONUM**

MASCULÍ → terminacions de la 2a declinació
S'acaben en **-us** (singular) i **-i** (plural)

FEMENÍ → terminacions de la 1a declinació
S'acaben en **-a** (singular) i **-ae** (plural)

NEUTRE → terminacions de la 2a declinació
S'acaben en **-um** (singular) i **-a** (plural)

SINGULAR				PLURAL			
CAS	MASCULÍ	FEMENÍ	NEUTRE	CAS	MASCULÍ	FEMENÍ	NEUTRE
Nominatiu	bonus	bona	bonum	Nominatiu	boni	bonae	bona
Vocatiu	bone	bona	bonum	Vocatiu	boni	bonae	bona
Acusatiu	bonum	bonam	bonum	Acusatiu	bonos	bonas	bona
Genitiu	boni	bonae	boni	Genitiu	bonorum	bonarum	bonorum
Datiu	bono	bonae	bono	Datiu	bonis	bonis	bonis
Ablatiu	bono	bona	bono	Ablatiu	bonis	bonis	bonis

RECORDA

- L'adjectiu ha de concordar amb el substantiu en gènere, nombre i cas.
- Model 2-1-2: Masculí (2a declinació) – Femení (1a declinació) – Neutre (2a declinació).

IN MEMORIA MANET

- ✓ L'adjectiu sempre concorda amb el substantiu.
- ✓ Primer identifica el substantiu i després fes concordar l'adjectiu amb ell.

FES LES ACTIVITATS

LES CONSTRUCCIONS BÀSIQUES DE L'ORACIÓ LLATINA

L'ORACIÓ LLATINA

Una oració és una unitat de comunicació que conté, com a mínim, un **predicat**, expressat habitualment mitjançant un verb en forma personal.

En llatí, igual que en català, l'oració sol organitzar-se al voltant de dos components principals:

- **Subjecte:** indica qui realitza l'acció, qui experimenta un estat o de qui es diu alguna cosa.
- **Predicat:** expressa l'acció, l'estat o la qualitat atribuïda al subjecte.

Puella cantat → La noia canta.

puella: subjecte.

cantat: predicat verbal.

Tanmateix, el subjecte no sempre apareix expressat. Com que les desinències verbals indiquen la persona i el nombre, el llatí pot ometre'l quan es pot deduir fàcilment: *Cantamus* → Cantem.

La desinència *-mus* indica que el subjecte és la primera persona del plural: «nosaltres».

L'ORDRE DELS MOTS

El llatí és una llengua flexiva. La funció sintàctica dels mots depèn principalment de les seves **desinències** i no del lloc que ocupen dins de l'oració. Per aquesta raó, l'ordre dels mots és més flexible que en català.

- *Puella rosam amat.*
 - *Rosam puella amat.*
 - *Amat puella rosam.*
- } Les tres oracions poden significar: *La noia estima la rosa.*

La forma *puella* és nominatiu i funciona com a subjecte; *rosam* és acusatiu i funciona com a complement directe. Les desinències permeten reconèixer aquestes funcions encara que canviï l'ordre dels mots.

Això no significa que l'ordre sigui completament arbitrari. L'ordre més habitual de l'oració llatina és:

Subjecte + complements + verb

És a dir, el verb apareix sovint al final: *Agricola terram arat* → El pagès llaura la terra.

Per traduir correctament una oració llatina, no s'ha de seguir mecànicament l'ordre dels mots. Cal identificar primer el verb, els casos i les funcions sintàctiques.

EL PREDICAT VERBAL I EL PREDICAT NOMINAL

Segons el tipus de verb, podem distingir dues grans estructures:

a) Predicat verbal: el nucli del predicat és un verb amb significat ple: *Nauta navigat* → El mariner navega.

El verb *navigat* expressa per si mateix una acció completa.

b) Predicat nominal: el predicat està format per un verb copulatiu i un atribut que està en nominatiu:

Marcus discipulus est → Marc és alumne.

Marcus: subjecte.

est: verb copulatiu.

discipulus: atribut.

El verb copulatiu principal del llatí és *sum, esse, fui*, "ser, estar, existir"

LA CONSTRUCCIÓ COPULATIVA

La construcció copulativa presenta l'estructura següent:

Subjecte en nominatiu + verb copulatiu + atribut en nominatiu

L'atribut expressa una qualitat, una característica, una identitat o un estat del subjecte:

Puella laeta est → La noia està contenta.

puella: nominatiu singular, subjecte.

laeta: nominatiu singular, atribut.

est: verb copulatiu.

Quan l'**atribut** és un adjectiu, concorda amb el subjecte en **gènere, nombre i cas**.

- *Puer laetus est* → El noi està content.
- *Puella laeta est*. → La noia està contenta.
- *Pueri laeti sunt*. → Els nois estan contents.
- *Puellae laetae sunt*. → Les noies estan contentes.

L'atribut també pot ser un substantiu.

- *Cicero orator est*. → Ciceró és orador.
- *Minerva dea est*. → Minerva és una deessa.

En aquest cas, subjecte i atribut es troben en nominatiu, però no necessàriament tenen el mateix gènere.

EL VERB SUM AMB VALOR EXISTENCIAL

El verb *sum* no sempre és copulatiu. També pot significar "existir", "haver-hi" o «trobar-se»:

In silva multae ferae sunt → Al bosc hi ha moltes feres: en aquesta oració, *multae ferae* és el subjecte de *sunt*. No hi ha atribut.

Roma in Italia est → Roma és a Itàlia / Roma es troba a Itàlia: aquí *in Italia* és un complement de lloc, no un atribut.

LA CONSTRUCCIÓ INTRANSITIVA

Els verbs intransitius expressen una acció que no recau sobre un complement directe. Per tant, no porten acusatiu de complement directe. L'estructura bàsica és: **Subjecte en nominatiu + verb intransitiu**

- *Puer dormit* → El noi dorm.
- *Milites veniunt* → Els soldats arriben.
- *Nautae navigant* → Els mariners naveguen.

Aquestes oracions poden incorporar altres complements, com ara complements de lloc, temps, manera o causa (**ablatiu**)

- *Puer in villa dormit* → El noi dorm a la casa de camp.
- *Milites nocte veniunt* → Els soldats arriben de nit.
- *Nautae cum timore navigant* → Els mariners naveguen amb por.

La presència d'aquests complements no converteix el verb en transitiu, perquè l'acció no recau sobre un complement directe.

LA CONSTRUCCIÓ TRANSITIVA

Els verbs transitius expressen una acció que recau directament sobre una persona, un animal, un objecte o una idea. La construcció transitiva presenta habitualment l'estructura següent:

Subjecte en nominatiu + complement directe en acusatiu + verb transitiu

Puella rosam amat → La noia estima la rosa.

puella: nominatiu singular, subjecte.

rosam: acusatiu singular, complement directe.

amat: verb transitiu.

- *Agricola terram arat* → El pagès llaura la terra.
- *Discipuli magistrum audiunt* → Els alumnes escolten el mestre.
- *Romani urbem defendunt* → Els romans defensen la ciutat.

Per identificar el complement directe no s'ha de preguntar únicament «què?» al verb, sinó que cal comprovar que el mot aparegui en **acusatiu** i que el verb admeti un objecte directe.

EL SUBJECTE EL·LÍPTIC

En una construcció transitiva, el subjecte també pot estar omès: *Rosam amat* → Estima la rosa.

La terminació *-t* indica que el subjecte és una tercera persona del singular: “ell” o “ella”.

NOMINATIU I ACUSATIU NEUTRES

En els substantius i adjectius neutres, el nominatiu i l'acusatiu tenen la mateixa forma. Per això, cal tenir en compte el verb, la concordança i el sentit de l'oració.

- *Bellum milites territat* → La guerra espanta els soldats.
bellum: nominatiu singular neutre, subjecte.
milites: acusatiu plural, complement directe.
- *Milites bellum timent* → Els soldats temen la guerra.
milites: nominatiu plural, subjecte.
bellum: acusatiu singular neutre, complement directe.

LA CONSTRUCCIÓ AMB COMPLEMENT INDIRECTE

El complement indirecte indica habitualment la persona o l'ésser animat que **rep, aprofita o resulta afectat** indirectament per l'acció verbal. En llatí aquest element que rep l'acció verbal s'expressa en **datiu**.

L'estructura habitual és: **Subjecte en nominatiu + complement indirecte en datiu (+ complement directe en acusatiu) + verb**

- *Magister discipulo librum dat* → El mestre dona un llibre a l'alumne.
magister: nominatiu, subjecte.
discipulo: datiu, complement indirecte.
librum: acusatiu, complement directe.
dat: verb.
- *Mater filiae fabulam narrat* → La mare explica una història a la filla.
- *Romani deis templa dedicant* → Els romans dediquen temples als déus.

No tots els verbs que regeixen datiu **porten** necessàriament **complement directe**.

- *Discipulus magistro paret* → L'alumne obeeix el mestre.

El verb *pareo* regeix datiu. Per tant, *magistro* no és complement directe, encara que en català “el mestre” aparegui sense preposició.

Això demostra que la construcció llatina no sempre coincideix exactament amb la catalana. Cal conèixer el règim del verb.

LES CONSTRUCCIONS AMB COMPLEMENTES CIRCUMSTANCIALS

Els complements circumstancials expressen les circumstàncies en què es produeix l'acció: lloc, temps, manera, causa, companyia, instrument, entre altres. En llatí, aquestes funcions s'expressen principalment mitjançant l'**ablatiu**, sovint precedit d'una preposició.

- **Lloc:**
 - o *Puella in villa habitat* → La noia viu a la casa de camp.
 - o *Milites ad urbem veniunt* → Els soldats arriben a la ciutat.
- **Temps:**
 - o *Romani nocte pugnant* → Els romans lluiten de nit.
 - o *Multis annis regnavit* → Va regnar durant molts anys.
- **Companyia** (s'expressa habitualment amb: **cum + ablatiu**):
 - o *Puer cum amico ambulat* → El noi passeja amb un amic.
- **Instrument o mitjà** (s'expressa normalment en ablatiu sense preposició)
 - o *Agricola aratro terram arat* → El pagès llaura la terra amb l'arada.
 - o *Milites gladiis pugnant*. → Els soldats lluiten amb espases.
- **Manera:**
 - o *Milites magna virtute pugnant* → Els soldats lluiten amb gran valor.
 - o *Cum cura laborant*. → Treballen amb cura.

LA CONSTRUCCIÓ PASSIVA

En l'oració passiva, el subjecte rep o l'acció del verb: *Urbs a militibus defenditur* → La ciutat és defensada pels soldats.

La construcció passiva presenta l'**estructura** següent: **subjecte pacient en nominatiu + verb en veu passiva + complement agent**. En l'**exemple** anterior: *urbs*: nominatiu, subjecte pacient; *defenditur*: verb en veu passiva; *a militibus*: complement agent.

- **El complement agent:** quan l'acció és realitzada per una persona o un ésser animat, el complement agent s'expressa amb: **a / ab + ablatiu** (s'utilitza generalment *ab* davant d'un mot començat per vocal o per *h*)
 - o *Caesar a militibus laudatur* → Cèsar és elogiat pels soldats.
 - o *Caesar ab amicis laudatur* → Cèsar és elogiat pels amics
- **La causa eficient o instrument:** quan l'acció és produïda per una cosa, un fenomen o un instrument, s'utilitza habitualment l'ablatiu sense preposició.
 - o *Arbor vento movetur* → L'arbre és mogut pel vent.
 - o *Porta gladio aperitur* → La porta és oberta amb una espasa.

CONCORDANCES BÀSIQUES

Per interpretar una oració llatina cal observar les concordances.

- **Subjecte i verb:** el verb concorda amb el subjecte en persona i nombre:
 - o *Puella cantat* → La noia canta.
 - o *Puellae cantant* → Les noies canten.
- **Substantiu i adjectiu:** l'adjectiu concorda amb el substantiu en gènere, nombre i cas.
 - o *Puella bona* → la noia bona
 - o *Servum bonum* → el bon esclau
 - o *Dona magna* → els grans regals

L'adjectiu i el substantiu poden pertànyer a declinacions diferents. La concordança no consisteix a tenir exactament la mateixa terminació, sinó el mateix gènere, nombre i cas.

Miles fortis → el soldat valent

miles: substantiu masculí de la tercera declinació.

fortis: adjectiu de la tercera declinació.

Tots dos són nominatiu singular masculí.

- **Subjecte i atribut:** L'atribut adjectival concorda amb el subjecte en gènere, nombre i cas.
 - o *Templum magnum est* → El temple és gran.
 - o *Templa magna sunt* → Els temples són grans.

PROCEDIMENT PER ANALITZAR UNA ORACIÓ LLATINA

Per analitzar i traduir una oració simple convé seguir un ordre determinat.

1. Localitzar el verb i identificar: la persona; el nombre; el temps; el mode; la veu; el significat.

laudant: tercera persona del plural, present d'indicatiu, veu activa, «elogien».

2. Buscar el subjecte: el subjecte apareix en nominatiu i concorda amb el verb.

Puellae poetam laudant.

El verb *laudant* és plural. Per tant, *puellae*, nominatiu plural, és el subjecte.

3. Identificar els casos: cal observar les terminacions i determinar la funció sintàctica de cada mot:

- nominatiu: subjecte o atribut;
- vocatiu: crida o invocació;
- acusatiu: complement directe o determinats complements;
- genitiu: complement del nom;
- datiu: complement indirecte;
- ablatiu: complements circumstancials o altres funcions.

4. Reconèixer el tipus d'oració (o construcció). Cal determinar si l'oració és:

- copulativa;
- intransitiva;
- transitiva;
- transitiva amb complement indirecte;
- passiva.

5. Agrupar els sintagmes: les preposicions, els adjectius i els complements del nom formen grups que s'han d'interpretar conjuntament.

- *Cum magno timore* → amb molta por
- *Filia agricolae* → la filla del pagès

6. Traduir amb un ordre natural: la traducció catalana no ha de conservar necessàriament l'ordre llatí. Els elements s'han d'ordenar d'acord amb la sintaxi catalana.

Magnam in villa dominus pecuniam servat.

Anàlisi:

- *dominus*: subjecte;
- *servat*: verb;
- *magnam pecuniam*: complement directe;
- *in villa*: complement de lloc.

Traducció: L'amo guarda una gran quantitat de diners a la casa de camp.

ESQUEMA DE LES CONSTRUCCIONS BÀSIQUES

Tipus de construcció	Estructura principal	Exemple
Copulativa	nominatiu + <i>sum</i> + atribut en nominatiu	<i>Puella laeta est.</i>
Intransitiva	nominatiu + verb intransitiu	<i>Puer dormit.</i>
Transitiva	nominatiu + acusatiu + verb transitiu	<i>Puella rosam amat.</i>
Amb complement indirecte	nominatiu + datiu + acusatiu + verb	<i>Magister puero librum dat.</i>
Passiva	nominatiu pacient + verb passiu + agent	<i>Urbs a militibus defenditur.</i>
Amb circumstancials	construcció bàsica + complements	<i>Puer in villa dormit.</i>

IN MEMORIA MANET

- ✓ El **verb** és el nucli de l'oració i proporciona informació sobre la persona i el nombre del subjecte.
- ✓ El subjecte apareix habitualment en **nominatiu** i pot estar expressat o elidit.
- ✓ El llatí té un ordre de mots flexible perquè les **desinències** indiquen les funcions sintàctiques.
- ✓ En la construcció copulativa, el subjecte i l'atribut apareixen en **nominatiu**.
- ✓ Els verbs transitius porten habitualment un complement directe en **acusatiu**.
- ✓ El complement indirecte s'expressa normalment en **datiu**.
- ✓ Molts complements circumstancials s'expressen en **ablatiu**, amb preposició o sense.
- ✓ En la construcció passiva, el subjecte és pacient i el complement agent s'expressa amb **a/ab + ablatiu** quan és una persona o un ésser animat.
- ✓ Per traduir una oració llatina, primer cal identificar el verb, els casos, les concordances i les funcions; després s'ha d'ordenar la frase segons la sintaxi catalana.

FES LES ACTIVITATS

PREPOSICIONS I CONJUNCIONS MÉS FREQUENTS

PREPOSICIONS

<u>Preposicions d'acusatiu</u>		<u>Preposicions d'ablatiu</u>	
<u>Preposició</u>	<u>Significat</u>	<u>Preposició</u>	<u>Significat</u>
ad	a, cap a	ab / a	de, des de
apud	a casa de, entre	cum	amb
ante	abans de	de	de, sobre
contra	contra	e / ex	de, fora de
inter	entre	in	a, dins de
per	per, a través de	sine	sense
post	després de	pro	en favor de, davant de
propter	a causa de		
trans	a través de		

in pot anar: amb **acusatiu** → moviment (*in urbem*) // amb **ablatiu** → situació (*in urbe*)

CONJUNCIONS

CONJUNCIONS MÉS HABITUALS

- Una mateixa conjunció pot tenir diversos valors (*ut, cum, quod*).
- El mode verbal (indicatiu / subjuntiu) ajuda a identificar el valor.

Conjuncions coordinants

<u>Conjunció</u>	<u>Traducció</u>
et	i
-que	i (enclítica)
sed	però
aut / vel	o
nec / neque	ni / i no

Conjuncions subordinants

<u>Conjunció</u>	<u>Traducció</u>
ut	perquè
ne	perquè no

Conjuncions temporals finals

<u>Conjunció</u>	<u>Traducció</u>
cum	quan
dum	mentre
ubi	quan / on
postquam	després que

Conjuncions completives

<u>Conjunció</u>	<u>Traducció</u>
ut / ne	que
quod	que

Conjuncions consecutives

<u>Conjunció</u>	<u>Traducció</u>
ut	de manera que
ut non	de manera que no

Conjuncions concessives

(Sovint amb elements intensificadors:
tam, tantus, ita, sic...)

<u>Conjunció</u>	<u>Traducció</u>
cum (+ subj.)	encara que
quamquam	encara que
tamen	tanmateix (adverbi reforçador)

Conjuncions causals

<u>Conjunció</u>	<u>Traducció</u>
quod	perquè
quia	perquè
cum (+ subj.)	com que

ARA PRACTICA

Continua amb les activitats corresponents al **Quadern d'activitats d'aprenentatge**.

ELS COMPOSTOS DEL VERB *SUM*

FORMACIÓ DELS COMPOSTOS DE *SUM*

El verb *sum, fui, —*: irregular, copulatiu, ser, estar, haver-hi pot combinar-se amb diversos prefixos per formar nous verbs. Per **exemple**:

ad- + sum → *adsum*: ser present; *ab- + sum* → *absum*: ser absent;
de- + sum → *desum*: faltar; *pro- + sum* → *prosum*: ser útil.

Aquests verbs mantenen, en general, les formes irregulars de *sum*:

<i>sum</i>	Present
1a singular	<i>sum</i>
2a singular	<i>es</i>
3a singular	<i>est</i>
1a plural	<i>sumus</i>
2a plural	<i>estis</i>
3a plural	<i>sunt</i>

PRINCIPALS COMPOSTOS

Verb	Perfet	Infinitiu	Significat
<i>adsum</i>	<i>adfui</i>	<i>adesse</i>	ser present, assistir, ajudar
<i>absum</i>	<i>afui</i>	<i>abesse</i>	ser absent, estar lluny
<i>desum</i>	<i>defui</i>	<i>deesse</i>	faltar
<i>insum</i>	<i>infui</i>	<i>inesse</i>	ser dins, trobar-se en
<i>intersum</i>	<i>interfui</i>	<i>interesse</i>	ser entre, participar
<i>praesum</i>	<i>praefui</i>	<i>praeesse</i>	estar al capdavant, dirigir
<i>prosum</i>	<i>profui</i>	<i>prodesse</i>	ser útil, beneficiar
<i>subsum</i>	<i>subfui</i>	<i>subesse</i>	ser sota, trobar-se a prop
<i>supersum</i>	<i>superfui</i>	<i>superesse</i>	sobreviure, quedar, restar

Com que aquests verbs no tenen supí, en el lèxic del curs es poden presentar així:

- *adsum, adfui, —*: irregular, intr. ser present
- *absum, afui, —*: irregular, intr. ser absent
- *desum, defui, —*: irregular, intr. faltar

EL VERB *ADSUM*

Enunciació: *adsum, adfui, —*: irregular, intr. ser present, assistir, ajudar

Infinitiu: *adesse*

Present d'indicatiu

Persona	Forma	Traducció
1a singular	<i>adsum</i>	soc present
2a singular	<i>ades</i>	ets present
3a singular	<i>adest</i>	és present
1a plural	<i>adsumus</i>	som presents
2a plural	<i>adestis</i>	sou presents
3a plural	<i>adsunt</i>	són presents

Exemple: *Magister in schola adest* → El mestre és present a l'escola.

Amb un complement en datiu, *adsum* també pot significar “ajudar”, “assistir” o “fer costat”:

Amicus mihi adest → L'amic m'ajuda / em fa costat.

EL VERB ABSUM

Enunciació: *absum, afui, —*: irregular, intr. ser absent, estar lluny

Infinitiu: *abesse*

Present d'indicatiu

Persona	Forma	Traducció
1a singular	<i>absum</i>	soc absent / soc lluny
2a singular	<i>abes</i>	ets absent / ets lluny
3a singular	<i>abest</i>	és absent / és lluny
1a plural	<i>absumus</i>	som absents / som lluny
2a plural	<i>abestis</i>	sou absents / sou lluny
3a plural	<i>absunt</i>	són absents / són lluny

Exemple: *Discipulus hodie abest* → L'alumne avui és absent.

Per indicar el lloc del qual algú o alguna cosa és lluny, pot aparèixer a/ab amb ablatiu:

Villa ab urbe abest → La vil·la és lluny de la ciutat.

EL VERB DESUM

Enunciació: *desum, defui, —*: irregular, intr. faltar

Infinitiu: *deesse*

Present d'indicatiu

Persona	Forma	Traducció
1a singular	<i>desum</i>	falto
2a singular	<i>dees</i>	faltes
3a singular	<i>deest</i>	falta
1a plural	<i>desumus</i>	faltem
2a plural	<i>deestis</i>	falteu
3a plural	<i>desunt</i>	falten

Cal observar que en algunes formes apareixen dues vocals e seguides:

- dees
- deest
- deestis
- deesse

El verb **desum** acostuma a construir-se amb datiu. **La persona o cosa que experimenta la manca s'expressa en datiu:** *Aqua militibus deest* → Als soldats els falta aigua.

En aquesta oració:

- aqua és el subjecte;
- militibus és un datiu;
- deest concorda amb aqua.

Si el subjecte és plural, el verb també apareix en plural:

Arma militibus desunt → Als soldats els falten armes.

EL VERB INSUM

Enunciació: *insum, infui, —*: irregular, intr. ser dins, trobar-se en

Infinitiu: *inse*

Present d'indicatiu

Persona	Forma
1a singular	<i>insum</i>
2a singular	<i>ines</i>
3a singular	<i>inest</i>
1a plural	<i>insumus</i>
2a plural	<i>inestis</i>
3a plural	<i>insunt</i>

Exemple: *Magna virtus in milite inest* → En el soldat hi ha un gran valor.

El verb pot indicar que una qualitat es troba o és inherent en una persona o cosa.

EL VERB INTERSUM

Enunciació: *intersum, interfui*, —: irregular, intr. ser entre, participar

Infinitiu: *interesse*

Present d'indicatiu

Persona	Forma	Traducció
1a singular	<i>intersum</i>	soc entre / participo
2a singular	<i>interes</i>	ets entre / participes
3a singular	<i>interest</i>	és entre / participa
1a plural	<i>intersumus</i>	som entre / participem
2a plural	<i>interestis</i>	sou entre / participeu
3a plural	<i>intersunt</i>	són entre / participen

Exemple: *Milites proelio intersunt* → Els soldats participen en la batalla.

En aquesta construcció, el nom que expressa allò en què es participa acostuma a aparèixer en datiu:

- *proelio*: en la batalla;
- *ludis*: en els jocs;
- *concilio*: en la reunió.

No s'ha de confondre la forma verbal *interest*, “participa” o “és entre”, amb altres usos impersonals del mateix verb.

EL VERB PRAESUM

Enunciació: *praesum, praefui*, —: irregular, intr. estar al capdavant, dirigir

Infinitiu: *praeesse*

Present d'indicatiu

Persona	Forma	Traducció
1a singular	<i>praesum</i>	estic al capdavant
2a singular	<i>praees</i>	estàs al capdavant
3a singular	<i>praeest</i>	està al capdavant
1a plural	<i>praesumus</i>	estem al capdavant
2a plural	<i>praeestis</i>	esteu al capdavant
3a plural	<i>praesunt</i>	estan al capdavant

Cal observar les dues vocals “e” seguides en: *praees*; *praeest*; *praeestis*; *praeesse*

El verb *praesum* es construeix habitualment amb datiu:

Consul exercitui praeest → El cònsol dirigeix l'exèrcit.

Literalment, l'expressió significa que el cònsol "està al capdavant de l'exèrcit". En l'anàlisi:

- consul: subjecte;
- exercitui: datiu;
- praeest: verb.

EL VERB PROSUM

Enunciació: *prosum, profui*, —: irregular, intr. ser útil, beneficiar

Infinitiu: *prodesse*

El verb *prosum* presenta una irregularitat pròpia. El prefix adopta dues formes:

- **pro-** davant de les formes de *sum* que comencen per **s**;
- **prod-** davant de les formes que comencen per **vocal**.

Observa:

- pro + sum → prosum
- prod + es → prodes
- prod + est → prodest
- pro + sumus → prosumus
- prod + estis → prodestis
- pro + sunt → prosunt

Present d'indicatiu

Persona	Forma	Traducció
1a singular	prosum	soc útil
2a singular	prodes	ets útil
3a singular	prodest	és útil
1a plural	prosumus	som útils
2a plural	prodestis	sou útils
3a plural	prosunt	són útils

El verb *prosum* es construeix amb datiu. La persona o cosa beneficiada s'expressa en **datiu**:

- *Labor discipulis prodest* → El treball és útil als alumnes.
- *Leges civibus prosunt* → Les lleis beneficien els ciutadans.

En la segona oració:

- *leges* és el subjecte;
- *civibus* és el datiu;
- *prosunt* concorda amb *leges*.

No s'ha de traduir el datiu com si fos un complement directe.

EL VERB SUBSUM

Enunciació: *subsum, subfui*, —: irregular, intr. ser sota, trobar-se a prop

Infinitiu: *subesse*

Present d'indicatiu

Persona	Forma
1a singular	subsum
2a singular	subes
3a singular	subest
1a plural	subsumus
2a plural	subestis
3a plural	subsunt

Exemple: *Mons urbi subest* → La muntanya es troba a prop de la ciutat.

Segons el context, pot significar “ser sota”, “estar a prop” o “servir de base”.

EL VERB SUPERSUM

Enunciació: *supersum, superfui, —*: irregular, intr. sobreviure, quedar, restar

Infinitiu: *superesse*

Present d'indicatiu

Persona	Forma	Traducció
1a singular	supersum	sobrevisc / resto
2a singular	superes	sobrevius / restes
3a singular	superest	sobreviu / resta
1a plural	supersumus	sobrevivim / restem
2a plural	superestis	sobreviuu / resteu
3a plural	supersunt	sobreviuen / resten

Exemple: *Pauci milites supersunt* → Queden pocs soldats / Sobreviuen pocs soldats.

En aquesta construcció, *pauci milites* és el subjecte i el verb apareix en plural.

FORMACIÓ DEL PERFET

Els compostos de **sum** formen generalment el **perfet** afegint el prefix a les formes de **fui**.

Observa:

Present	Perfet
sum	fui
adsum	adfui
absum	afui
desum	defui
insum	infui
intersum	interfui
praesum	praefui
prosum	profui
subsum	subfui
supersum	superfui

Les terminacions del **perfet** són les **mateixes** que en **fui**:

Persona	<i>sum</i>	<i>adsum</i>	<i>prosum</i>
1a singular	fui	adfui	profui
2a singular	fuisti	adfuiisti	profuisti
3a singular	fuit	adfuit	profuit
1a plural	fuimus	adfuiimus	profuimus
2a plural	fuistis	adfuiistis	profuistis
3a plural	fuerunt	adfuerunt	profuerunt

Exemples:

- *Magister adfuit* → El mestre hi va ser / va ser present.
- *Consilium civibus profuit* → La decisió va beneficiar els ciutadans.

CONSTRUCCIONS AMB DATIU

Diversos compostos de **sum** es construeixen amb un complement en **datiu**.

Els més importants són:

Verb	Significat	Exemple
adsum	ajudar, fer costat	amico adsum
desum	faltar	aqua militibus deest
intersum	participar	proelio intersum
praesum	dirigir	exercitui praesum
prosum	beneficiar	civibus prosum

Cal recordar que el nom en datiu no és un complement directe.

Per **exemple**: *Dux exercitui praeest* → El general dirigeix l'exèrcit.

Encara que en català "l'exèrcit" funciona com a complement directe de "dirigeix", en llatí *exercitui* és **datiu** perquè el verb *praesum* regeix aquest cas.

QUADRE COMPARATIU DEL PRESENT

Persona	<i>sum</i>	<i>adsum</i>	<i>absum</i>	<i>desum</i>	<i>praesum</i>	<i>prosum</i>
1a sing.	sum	adsum	absum	desum	praesum	prosum
2a sing.	es	ades	abes	dees	praees	prodes
3a sing.	est	adest	abest	deest	praeest	prodest
1a pl.	sumus	adsumus	absumus	desumus	praesumus	prosumus
2a pl.	estis	adestis	abestis	deestis	praeestis	prodestis
3a pl.	sunt	adsunt	absunt	desunt	praesunt	prosunt

IN MEMORIA MANET

- ✓ Els compostos de *sum* es formen afegint un prefix al verb.
- ✓ En general, conserven la conjugació irregular de *sum*:
- ✓ *sum, es, est, sumus, estis, sunt*
- ✓ Els principals compostos són: *adsum, absum, desum, insum, intersum, praesum, prosum, subsum, supersum*
- ✓ Alguns verbs regeixen un complement en **datiu**: *desum*: faltar a algú; *praesum*: estar al capdavant d'alguna cosa; *prosum*: ser útil a algú; *adsum*: ajudar algú; *intersum*: participar en alguna cosa.
- ✓ *Prosum* presenta dues formes del prefix: **pro-** davant de *s*: *prosum, prosumus, prosunt*; **prod-** davant de *vocal*: *prodes, prodest, prodestis*.
- ✓ Els compostos de *sum* no tenen supí.
- ✓ El perfet es forma, en general, sobre *fui*: *adfui, afui, defui, interfui, praefui, profui*.
- ✓ **Possum** està relacionat amb **sum**, però no és un compost format amb una preposició.

FES LES ACTIVITATS